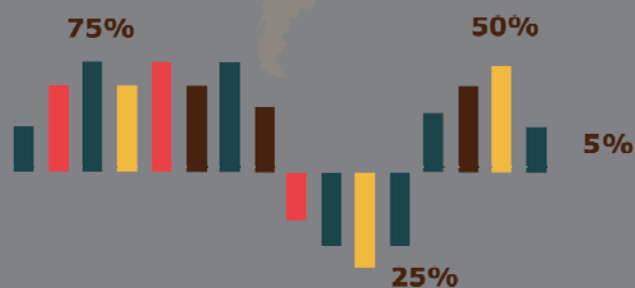

مرکز ملی مبارزه با فساد

گزارش وضعیت فساد و سلامت اداری در ایران

ابراهیم جعفریانی

امیرحسین راهداري

آذر ۱۳۹۴

گزارش وضعیت فساد و سلامت اداری در ایران

ابراهیم جعفریانی

امیرحسین راهداری

کمیسیون رقابت، خصوصی سازی و سلامت اداری

آذر ۱۳۹۴

فهرست

خلاصه ی مدیریتی.....	3
بخش اول: شاخص های بین المللی سلامت اداری و فساد.....	5
۱-۱ سلامت اداری، فساد و حاکمیت سازمانی.....	5
۱-۲ معرفی شاخص های بین المللی معتبر در زمینه ی سلامت اداری و فساد.....	13
۱-۳ شاخص های خاص، گزارش ها و ابتکارات بین المللی	29
بخش دوم: بررسی های انجام شده بر روی سلامت اداری و فساد در ایران.....	39
۲-۱ فساد و سلامت اداری در ایران: با تاکید بر نظام اداری، قوانین و حاکمیت قانون.....	39
۲-۲ مروری بر بررسی های انجام شده بر روی سلامت اداری و ابزار های موجود	47
۲-۳ دیدگاه ها نسبت به سلامت اداری و فساد در کشور.....	53
بخش سوم: جمع بندی و پیشنهادات.....	54
منابع	59
ضمیمه: منابع برای مطالعات آتی.....	59

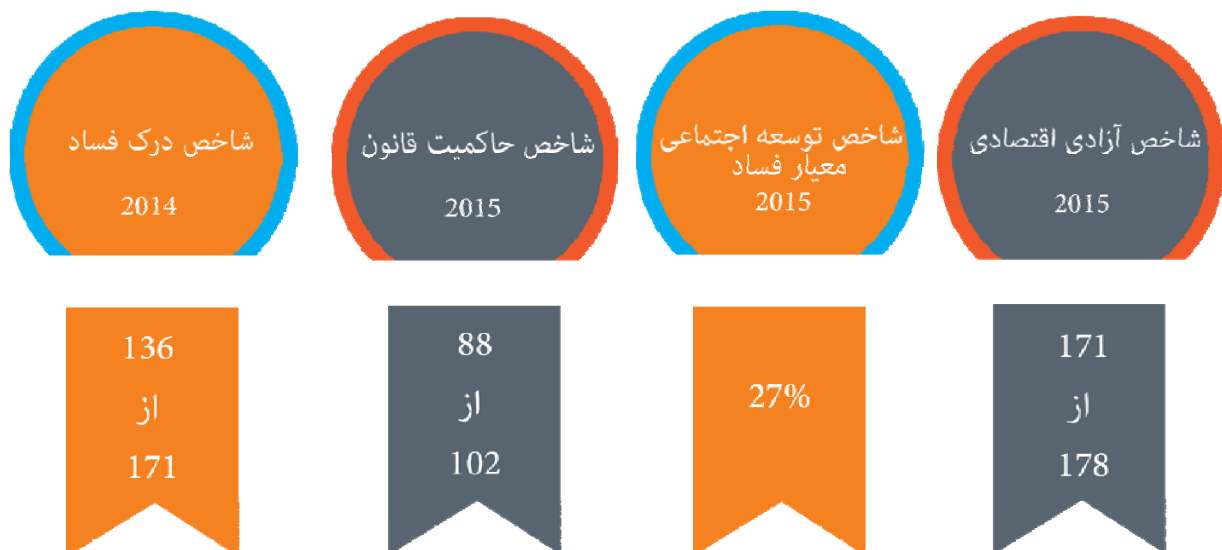
خلاصه ی مدیریتی

فساد یکی از مشکلات اساسی در هر کشور است ولی میزان تاثیر و گستردگی آن در بین کشورهای توسعه یافته، در حال توسعه و حتی در بین هر کدام از این دسته کشورها متفاوت می باشد. بانک جهانی فساد را سوء استفاده از موقعیت اداری برای استفاده های شخصی می داند. تعریفی مشابه نیز توسط سازمان شفافیت بین الملل، فساد را سوء استفاده از قدرت برای استفاده های شخصی تعریف می کند. فساد پدیده ای چند بعدی و پیچیده است که عوامل متعددی در شکل گیری و گسترش آن تاثیر دارند. به طور مثال، انتظار می رود عامل فرهنگ جزء عوامل مهم در توضیح فساد در هر کشوری محسوب شود. با این حال، مقایسه بین میزان فساد در دو کشور با ریشه های فرهنگی و مردمی مشابه مانند هنگ کنگ و چین نشان می دهد که قوانین دقیق، حاکمیت قانون و میزان آن بسیار پر اهمیت است. یکی از منابع فساد رشوه دادن به مقامات و کارمندان اداریست که مجوز قرارداد های دولتی را صادر می کنند. با این که همه ی قوانین دولتی مداخله گر نیستند اما سیاست تجارت آزاد، قدرت کارمندان اداری را برای اخذ رشوه کم رنگ می کند. فراروند مناقصه ی باز و رقابتی، قدرت تقاضای رشوه ی کارمندان را کاهش می دهد. از این جهت نزدیکی اقتصاد به بازار آزاد و رقابتی می تواند یکی از عوامل مهم در تعیین میزان فساد هر جامعه بر شمرده شود. برای ایجاد قابلیت مقایسه برای اندازه گیری و محاسبه ی میزان فساد و یکپارچه سازی اقدامات برای بهبود فضای کسب و کار، سلامت اداری و مبارزه با فساد و رشوه، استاندارد ها، شاخص ها و کنوانسیون های بین المللی متعددی طراحی و توسعه

یافته اند که بعضی از آنها توسط بسیاری کشور های دنیا در حال اجرا هستند.

در این گزارش به مرور کوتاه وضعیت سلامت اداری و فساد پرداخته شده است. در بخش اول، به بررسی گزارش ها، ابتکارات و شاخص های فساد و سلامت اداری در عرصه ی بین المللی پرداخته شده و در بخش دوم، وضعیت سلامت اداری و فساد در ایران مورد بررسی قرار می گیرد، ابزار ها و قوانین موجود معرفی شده و دیدگاه های مختلف بررسی گردیده اند. بخش سوم، ارائه ی راهکارها و نتیجه گیری را دربر گرفته و در بخش پایانی (ضمیمه) نیز منابع و ابزار های مفید برای مطالعات و ارجاعات آتی ارائه شده اند.

وضعیت ایران در چهار شاخص بین المللی سلامت اداری و فساد در یک نگاه

بخش اول: شاخص های بین المللی سلامت اداری و فساد

۱-۱ سلامت اداری، فساد و حاکمیت سازمانی

تاکنون چندین تعریف از فساد ارائه شده است که در ذیل به معرفی و توضیح برخی از این تعاریف می پردازیم. بعضی از این تعاریف تحت تاثیر دیدگاه های مختلف تئوریک فلسفه ی اخلاقی قرار گرفته اند که بررسی اجمالی آنها می توانند به درک بهتر از فساد و سلامت اداری کمک کند.

بانک جهانی فساد را سوء استفاده از موقعیت اداری برای استفاده های شخصی می داند. تعریفی مشابه نیز توسط سازمان شفافیت بین الملل فساد را سوء استفاده از قدرت برای استفاده های شخصی تعریف می کند (Zhang & Lavena, 2015).

فساد اداری عبارت از استفاده غیرقانونی از اختیارات اداری - دولتی برای نفع شخصی است. در این تعریف، بطور ضمنی فرض شده است که مجموعه ای از قوانین و ضوابط مدرن اداری وجود دارند که چارچوب فعالیت های مجاز اداری را تعیین می کند، آنگاه هر گونه رفتار اداری که مغایر با این قوانین بوده و انگیزه ارتکاب آن انتفاع شخصی باشد، فساد اداری تلقی می شود. چنین تعریفی از فساد هنگامی جامعیت می یابد که قوانین اداری کامل، واضح، عادلانه و فراگیر باشند و برای همه فعالیت های اداری و دولتی ضوابط دقیقی را معرفی کنند. با این حال نباید فراموش کرد که در هر جامعه، گروهی از افراد، نفوذ و قدرت سیاسی بالایی دارند و می توانند برای

انتفاع شخصی، قوانین را تغییر دهند. از آنجا که چنین رفتارهایی با نقض قوانین همراه نیستند بر اساس تعریف حقوقی فوق فساد تلقی نمی شوند.

تخلفات اداری از مصادیق بارز فساد بوده و نشانه‌ی عدم سلامت اداری هستند. تخلفات اداری، عبارت است از این که کارکنان یک سازمان در رده‌های شغلی و مسئولیتی مختلف، قوانین و مقررات، آیین نامه‌ها، گردش کارها، هنجارها و قواعد کاری و کارگاهی را به صورت کلی یا جزئی و عمدی یا غیر عمدی رعایت نکنند. به طوری که در پی آن، فرآیند تولید کالاها یا ارائه خدمات سازمان و همچنین اعتبار و وجهه‌ی اجتماعی آن خدشه دار شود. تخلفات اداری مصادق‌هایی گوناگون دارند. برای نمونه می‌توان از غیبت و تاخیرات غیرمجاز، گزارش خلاف واقع، کم کاری، استفاده از وقت و امکانات سازمانی به نفع خود یاد کرد. در صورتی که تخلفات اداری پیوسته تکرار شده و به بخشی از فرهنگ سازمانی تبدیل شوند، کارایی و اثربخشی سازمان از دست رفته و زمینه‌ی فساد فراهم می‌شود.

در تعریفی دیگر، فساد عبارت از عمل یا تصمیمی است که موجب شود تعداد افراد متاثر از نتایج منفی آن از تعداد افراد برخوردار از نتایج مثبتش بیشتر شوند. این تعریف دو جنبه فساد را روشن می‌سازد. نخست این که فساد یک امر نسبی بوده و نظام ارزشی هر جامعه معیار تعیین آن محسوب می‌شود. برای مثال ممکن است فردی با انجام رفتاری خاص، در یک جامعه فاسد تلقی شود ولی در جامعه‌ای دیگر آن عمل کاملاً عادی و طبیعی قلمداد شود. دوم این که فساد در دستگاه‌های دولتی نمود بیشتری داشته و بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد.

گیرد. با اینکه فرض بر این است که کارمند دولت بیش از کارمند بخش خصوصی به مصلحت جامعه می اندیشد، ولی فساد در بخش دولتی گستره ی بیشتری دارد (الوانی، اقتصادی مدیریت، شماره سی و شش). با این وجود فساد هم در دستگاه های دولتی و هم در بخش خصوصی مانعی روشن در راه توسعه و رشد سازمانی محسوب شده و یک ضد ارزش اجتماعی است. ویژگی دیگر این تعریف، ملاک قرار گرفتن نفع عمومی به جای حسن و قبح ذاتی عمل فساد است. این تعریف به دیدگاه نتیجه گرا و یا عواقب گرایانه که ریشه در تئوری های مطلوبیت گرایی^۱ دارد نزدیکتر است.

اصل حداکثر کردن مطلوبیت، به بهترین نحو توسط جان استوارت میل بیان شده است: "آنچه که انجام می دهیم، مادامی که منجر به ترویج شادی شوند درست و در صورتی که خلاف جهت تولید شادی حرکت کنند، نادرست هستند." میل ادامه می دهد که منظور از شادی، خوشحال بودن فرد خاصی نیست، بلکه شادی همه افراد مدنظر اوست. مطلوبیت گرایی، به تازگی با شیوه متفاوتی بیان شده است: "اقداماتی را انجام دهید که منجر به ایجاد بیشترین موقعیت های خوب برای تعداد بیشتری از افراد شود." مطلوبیت گرایی تفاوت قابل ملاحظه ای با خودگرایی دارد، چراکه پیامدهایی که قبلاً برای سنجش ارزش یک اقدام بکار می رفت، به سادگی پیامدهای ایجاد شده برای یک فرد نیست بلکه شامل پیامدهای ایجاد شده روی هر کسی است که با این اقدام درگیر و یا این اقدام روی او اثرگذار خواهد بود. در این دسته تئوری ها یک کنش در صورتی که اثری منفی داشته باشد، غیر اخلاقی و نامناسب محسوب می شود. کانت نگاه متفاوتی نسبت به این موضوع داشته و اعمال

¹ Utilitarianism

غیر اخلاقی را بر اساس ماهیتشان و نه عواقب آن‌ها مشخص می‌کند. نگاه کانت به دیدگاه وظیفه‌شناسی^۲ معروف بوده و به تئوری‌های اخلاقی دینی نزدیک می‌باشد.

کانت، پیش از مطلوبیت گرایانی چون بنتام و میل می‌زیسته است، بنابراین نتوانسته که با تئوری‌های آن‌ها به طور مستقیم مواجه شود. هنوز هم اگر اصول کانت در مورد مطلوبیت گرایی را به کار ببریم، ایشان این اصول را به عنوان یک تئوری رد خواهند کرد، چراکه این تئوری (مطلوبیت گرایی) یکی از ویژگی‌های اقدام اخلاقی، با مفهوم محرک اخلاقی، را در نظر نمی‌گیرد. کانت این محرک را "وظیفه" می‌نامد. ما می‌توانیم آن را به عنوان احساس تعهد اخلاقی و در تضاد با تمایل و یا آرزو توصیف کنیم. کانت می‌گوید اگر شما بر اساس خواست و آرزوی خود اقدام کنید، اصلاً اخلاقی عمل نکرده‌اید. از نظر کانت، رفتار در یک سطح اخلاقیست که از توانایی‌های نوع بشر است و ما را منحصر به فرد و اخلاقی می‌سازد و به ما شان و حق می‌دهد.

یک نمونه‌ی عمومی از فساد شامل رویه‌های زیر می‌شود:

۱. یک متخلف که قدرت یا دسترسی به منابع عمومی دارد.
۲. یک محصول یا منبع منحصر به فرد که شخص متخلف قصد سوء استفاده از آن را دارد.
۳. اقدامی برای پیگیری منافی که منجر به نقض قانون و یا استاندارد‌های اخلاقی می‌شود.
۴. پیامد اقدام که به منافع عمومی آسیب می‌زند.

² deontology

۵. مورد فساد که معمولاً عمداً به وسیله ی متخلفین پنهان می شود.

فساد پدیده ای پیچیده و چند بعدی است. بعضی محققین بین فساد اداری، فساد سیاسی و فسادِ نفوذ در دولت در بخش عمومی تفاوت قائل می شوند (Goudie & Stasavage, 1998; Bardhan, 1997). در هر کدام از این سه نوع فساد بازیگران و اهداف مختلفی وجود دارد. فساد اداری یا فساد بوروکراتیک که عموماً در بخش خدمات عمومی مانند سیستم های سلامت و آموزشی صورت می گیرد زمانی اتفاق می افتد که کارمندان و مسئولین یک بخش عمومی از موقعیت خود برای استفاده ی مالی شخصی استفاده می کنند. فساد سیاسی شامل سوء استفاده از خدمات عمومی توسط سیاستمداران برای بدست آوردن قدرت سیاسی است. سازمان شفافیت بین الملل مشخص ترین مصداق این نوع فساد را اعطای ترجیحات به سازمان های خصوصی برای کسب منابع مالی کمپین انتخاباتی می داند. فساد سیاسی کابینه ی رو مو هیون (۲۰۰۳-۲۰۰۷) کره ی جنوبی که با دریافت وجوه از شرکت های خصوصی در عوض به خواسته های آنها عمل می کرد از این دست است. فساد نفوذ در دولت را بانک جهانی به عنوان مفهومی نو و به این شکل مطرح کرد: اقداماتی که طی آن افراد، گروه ها، یا شرکت ها در بخش خصوصی و دولتی با استفاده از تمهیدات غیر شفاف و غیر قانونی با انتقال وجود خصوصی به ماموران دولتی بر شکل گیری قوانین، احکام و سایر سیاست های دولتی به نفع خود تاثیرگذار می شوند. به عبارت دیگر، فساد نفوذ در دولت زمانی صورت می پذیرد که بازیگران فساد سیاسی قوانین دولتی را به نفع خود و حامیانشان تغییر می دهند. در این طبقه بندی، فساد اداری گسترده ترین و فساد نفوذ در دولت عمیق ترین و

مخرب ترین نوع فساد محسوب می شود. فساد علاوه بر این شکل های متفاوتی نیز دارد. رشوه، زورگیری، تهدید،

کلاه برداری، دزدی، تضاد منافع و انواع پارتی بازی^۳ را می توان به عنوان فرم های شایع فساد نام برد.

پیتر آیگن، موسس سازمان شفافیت بین الملل، فساد را به عنوان "حمله ای بر نهاد های دموکراتیک" معرفی

می کند. فساد در کشور های در حال توسعه بسیار شدیدتر از کشور های توسعه یافته است. در این کشورها

پاسخگویی و ساختار های قانونی ضعیف، قوانین و اصول اخلاقی به کرات نقض شده و رقابت سیاسی و آزادی

های مدنی معمولاً محدود شده اند (Myint, 2000). از این رو نیاز به توسعه ی استراتژی های مبارزه با فساد

در چنین کشورهایی بیشتر احساس می شود. بانک جهانی در سال ۲۰۰۰ استراتژی های مبارزه با فساد را برای

کشور های در حال گذار برای تقویت پاسخگویی سیاسی، فرم دادن محدودیت های نهادی، تقویت جامعه ی

مدنی، افزایش رقابت اقتصادی و بهبود مدیریت بخش دولتی تدوین کرد.

^۳ favoritism and nepotism

جدول ۱ - استراتژی های مبارزه با فساد پیشنهادی بانک جهانی

مدیریت بخش عمومی	بخش خصوصی رقابتی	مشارکت جامعه ی مدنی	محدودیت های نهایی	پاسخگویی سیاسی
پرداخت کافی	اصلاح سیاست اقتصادی	آزادی اطلاعات	سیستم قضایی مستقل و موثر	رقابت سیاسی، احزاب سیاسی معتبر
مدیریت بودجه	تجدید ساختاری رقابتی شرکت های انحصارگرا	رای عموم در متون اولیه ی قانون	نظارت قانونی	شفافیت در تامین مالی شفاف
مالیات و گمرک	ساده سازی قانونی برای ورود	نقش رسانه ها و سمن ها	مجازات مستقل	افشای رای های پارلمان
اعطای خدمات بخشی	شفافیت در دولت شرکتی		اعمال قانون	افشای دارایی ها، قوانین تضاد منافع
عدم تمرکز با پاسخگویی	کلیت انجمن های کسب و کار			

در سالهای اخیر، سمن ها و سازمان های اجتماعی نقش فعالی را برای مبارزه با فساد بر عهده گرفته اند. با این

حال سازمان های بین دولتی بیشتر توجه خود را به اندازه گیری فساد برای مبارزه با آن متمرکز کرده اند. از این

دست می توان به شاخص درک فساد سازمان شفافیت بین المللی، کنوانسیون سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و پروژه‌ی شاخص های بین المللی حاکمیتی بانک جهانی اشاره کرد. برای مثال، پروژه ی شاخص های بین المللی حاکمیتی بانک جهانی شش بعد را برای حاکمیت شناسایی می کند:

❖ روابط عمومی و پاسخگویی

❖ ثبات سیاسی و عدم وجود خشونت

❖ اثربخشی دولتی

❖ کیفیت قانون گذاری

❖ حاکمیت قانون

❖ کنترل فساد

سیاست های کنترل فساد همیشه بحث برانگیز هستند. سابقه و تجربه ی سازمان های بین المللی برای بهبود عملکرد نهاد های عمومی توانسته درس های ارزشمندی برای تدوین برنامه های مدون برای مبارزه با فساد در کشور ها به همراه بیاورد (Rose-Ackerman & Carrington, 2013). آشنایی با شاخص ها، استانداردها و کنوانسیون های بین المللی معتبر در زمینه ی سلامت اداری و فساد می تواند دید بهتری از وضعیت فساد و سلامت اداری در کشور های مختلف را به ما نمایش دهد و برای مقایسه و ارزیابی وضعیت ایران با سایر کشور مفید واقع شود.

۱-۲ معرفی شاخص های بین المللی معتبر در زمینه ی سلامت اداری و فساد

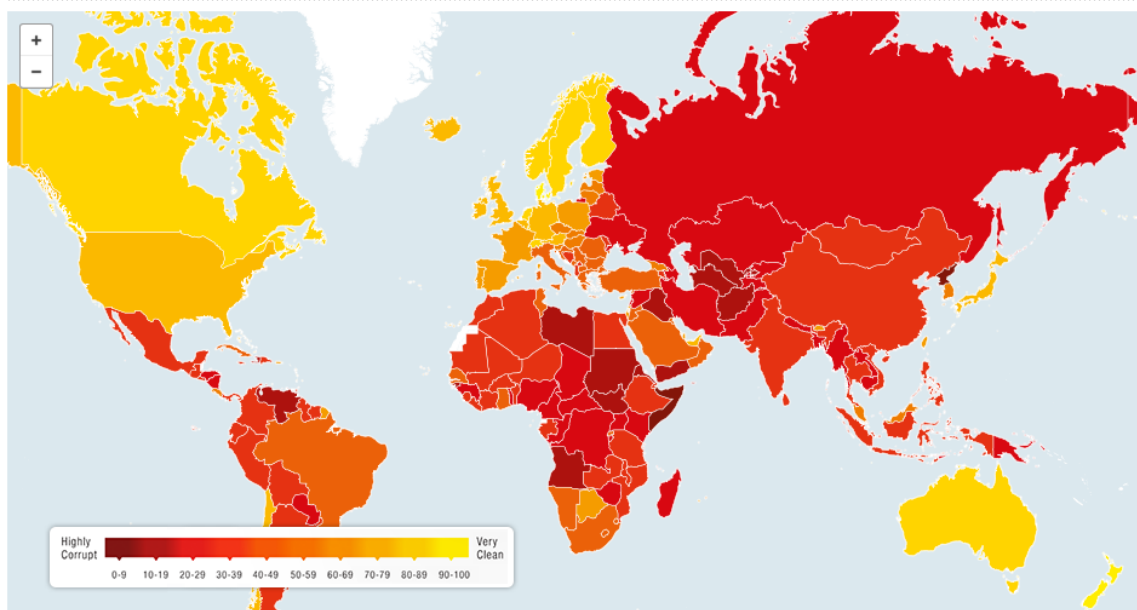
۱-۲-۱ شاخص درک فساد^۴

این شاخص توسط سازمان شفافیت بین الملل^۵ در سال 1995 به منظور ارزیابی سالانه ی سطح فساد در کشورها بر اساس ارزیابی و نظرسنجی کارشناسان طراحی شده است. این شاخص به نمره دهی کشورها بین صفر تا ۱۰ می پردازد. به گونه ای که کشوری با کمترین فساد نمره ی ۱۰ و کشوری با میزان بالای فساد نمره ی صفر را از آن خود می کند. در این شاخص بیش از ده منبع اطلاعاتی برای ارزیابی و نظرسنجی وجود داشته و به کار گرفته شده است. هر کشوری که در بیش از سه منبع مورد بررسی قرار گرفته شده باشد، در این شاخص قرار می گیرد. بر اساس مطالعه ای که در سال ۲۰۰۲ به انجام رسید، رابطه ی بسیار معنی داری بین شاخص درک فساد و دو معیار ارزیابی دیگر فساد یعنی فعالیت های بازار سیاه و وجود قوانین متعدد (بیش از اندازه) وجود داشت. بر این اساس رابطه ی بین شاخص درک فساد و تولید ناخالص داخلی واقعی سرانه از رابطه ی بین دو شاخص فعالیت های بازار سیاه و وجود قوانین متعدد و تولید ناخالص داخلی واقعی سرانه قوی تر است. همچنین رابطه ی معنی داری بین رشد اقتصادی بلند مدت و شاخص درک فساد بالاتر (فساد کمتر) وجود دارد.

⁴ Corruption Perception Index

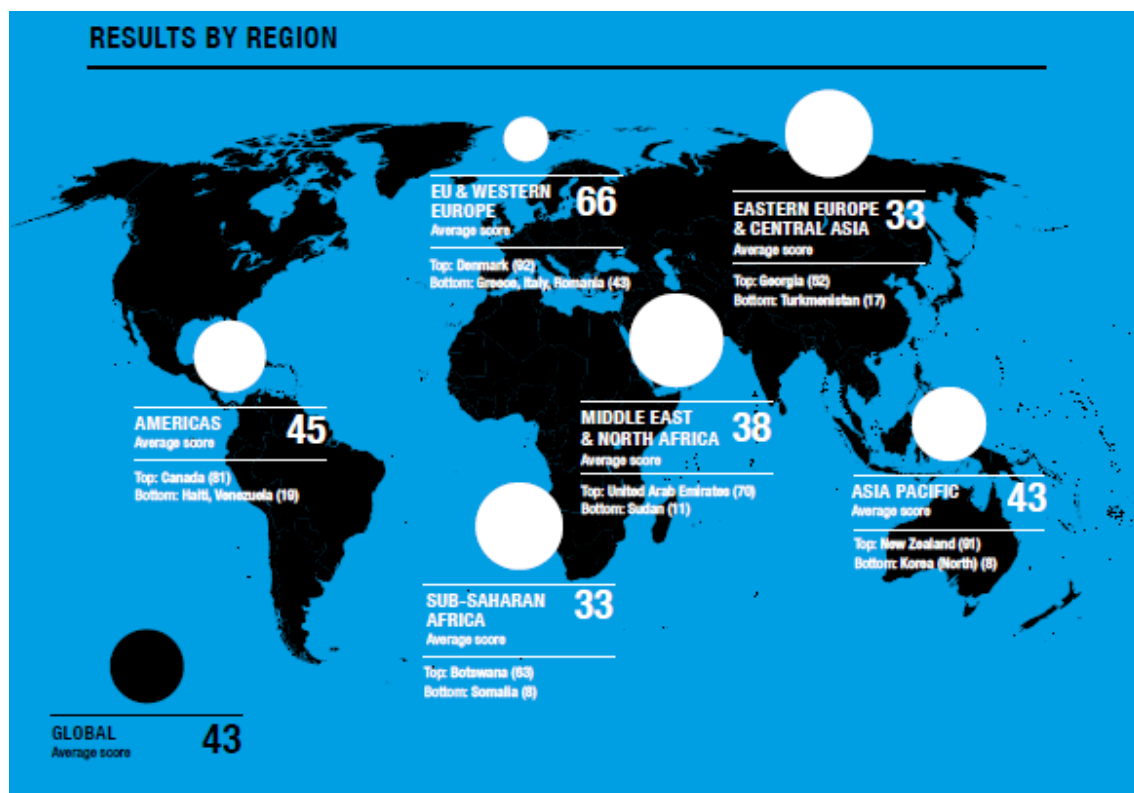
⁵ Transparency International

CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2014: RESULTS

[VIEW BROCHURE](#)[VIEW RESULTS TABLE](#)

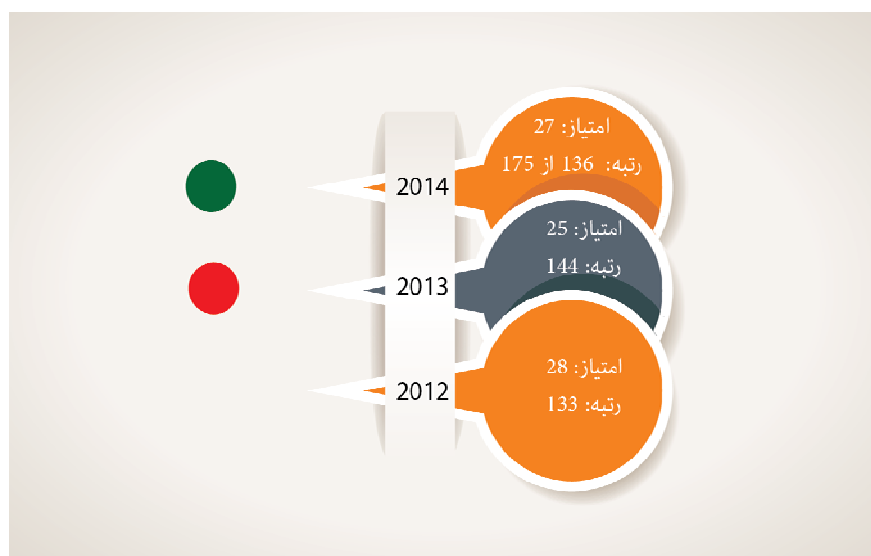
شاخص درک فساد ۲۰۱۴ - (منبع: شفافیت بین الملل)

در این شاخص که وضعیت فساد در بخش عمومی را با استفاده از نظر کارشناسان محاسبه می شود هیچ کشوری نمره ی کامل نگرفته و بیش از دو سوم کشور ها امتیازی پایین تری از ۵۰ در مقیاسی بین ۰ تا ۱۰۰ را از آن خود کرده اند. کشور هایی که در سطوح پایینی شاخص دسته بندی می شوند، باید اقدامات ضد فساد مورد توجهی را اتخاذ کنند و کشور هایی که در بالای شاخص قرار می گیرند باید از عدم صادر کردن فساد به کشور های کمتر توسعه یافته اطمینان حاصل کنند. فساد مشکلی همه گیر در تمام کشورهاست. امتیاز پایین در شاخص نشانه ای از رشوه، عدم حاکمیت قانون و عدم پاسخ به نیاز و خواسته ی شهروندان (و عدم حفظ منافع آنان) است.

شاخص درک فساد - امتیاز متوسط هر منطقه - (منبع: شفافیت بین الملل)

وضعیت ایران در این شاخص در سه سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ به شکل زیر بوده است.

از این شاخص در سیاست گذاری ها و تصمیم گیری های اقتصادی استفاده می شود. به طور مثال، وکلای بسیاری از شرکت های بین المللی قبل از ورود به بازار کشوری جدید به آنها توصیه می کنند تا وضعیت فساد در کشور متبوع را با استفاده از شاخص درک فساد بررسی کنند که البته چنین اقداماتی نیز به دلیل تاثیر منفی نظرات شخصی در این شاخص مورد انتقاد قرار گرفته اند.

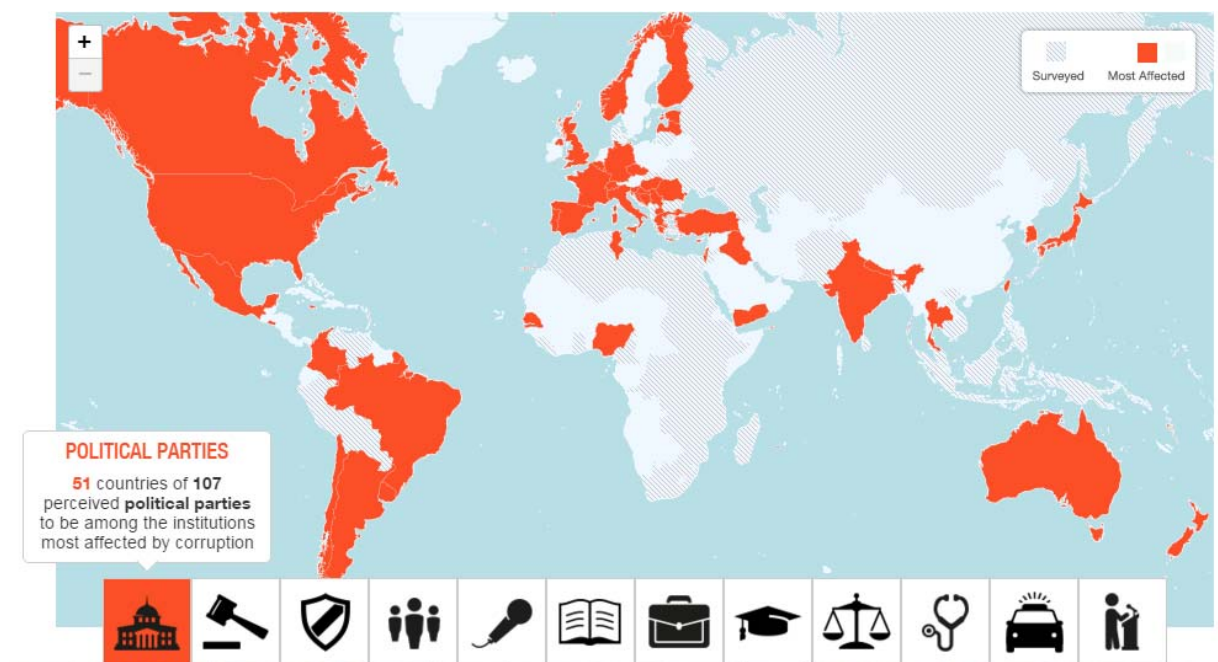
۲-۲-۱ شاخص نظرسنجی فساد جهانی^۶

برای ارزیابی فساد در کشور ها شاخص درک فساد، از نظر سنجی برداشت کارشناسان از فساد استفاده می کند که به دلیل وجود قابلیت اتکای پایین و تاثیر نظرات شخصی همیشه مورد انتقاد بوده است. به این دلیل شاخص نظر سنجی فساد جهانی برای رفع این مشکل طراحی شد. این شاخص بر عکس شاخص درک فساد به جای نظرسنجی از کارشناسان مستقیماً از عموم مردم در مورد وضعیت فساد در کشورشان سوال می کند. با بررسی نظرات بیش از صد و چهارده هزار نفر در صد و هفت کشور دنیا، این نظر سنجی بزرگترین ارزیابی فساد بر اساس نظر عموم مردم در دنیا محسوب می شود. این شاخص نیز توسط سازمان شفافیت بین الملل منتشر می شود.

در این شاخص ابعاد مختلف فساد در بخش عمومی مورد بررسی قرار می گیرد و سلامت اداری بخش های مختلف نظام اداری در کشورها ارزیابی می شود. برای مثال، ۱۲ نهاد اصلی شامل احزاب سیاسی، پارلمان و مراجع قانون گذاری، نیروهای مسلح، سمن ها، رسانه ها، موسسات مذهبی، کسب و کار ها و بخش خصوصی،

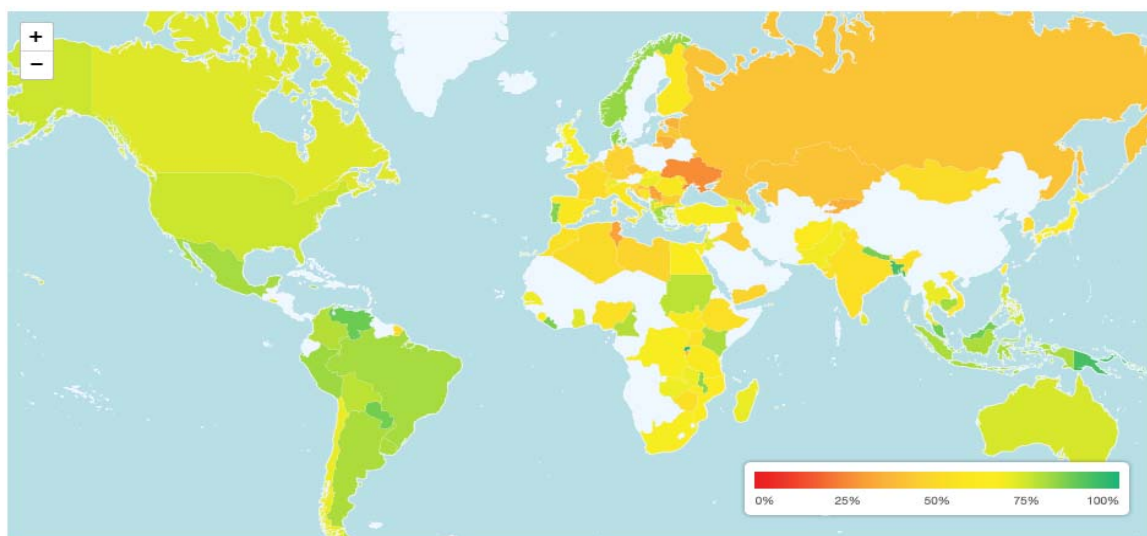
^۶ Global Corruption Barometer

سیستم آموزشی، سیستم قضایی، خدمات درمانی، پلیس و در نهایت مسئولین و کارمندان بخش خدمات عمومی در ۱۰۷ کشور را با استفاده از نظرات عموم مردم (بیش از ۱۱۴۰۰۰ نفر) مورد ارزیابی قرار می دهد. به طور کلی، احزاب سیاسی به عنوان فاسد ترین نهاد ها شناسایی شده اند و پلیس در رده ی دوم قرار دارد. به طور مثال، وضعیت فساد در احزاب سیاسی به نظر عموم مردم در ۵۱ کشور از ۱۰۷ کشور به گونه ای است که پاسخ دهندگان این نهاد ها را به عنوان نهاد های فاسد شناسایی می کنند. در آخرین ارزیابی انجام شده در سال ۲۰۱۳، به استثنای تعداد معدودی از کشور ها که کاهش و یا عدم تغییر میزان فساد را تجربه کردند، افزایش فساد در اکثر کشور های حاضر در شاخص قابل مشاهده است.

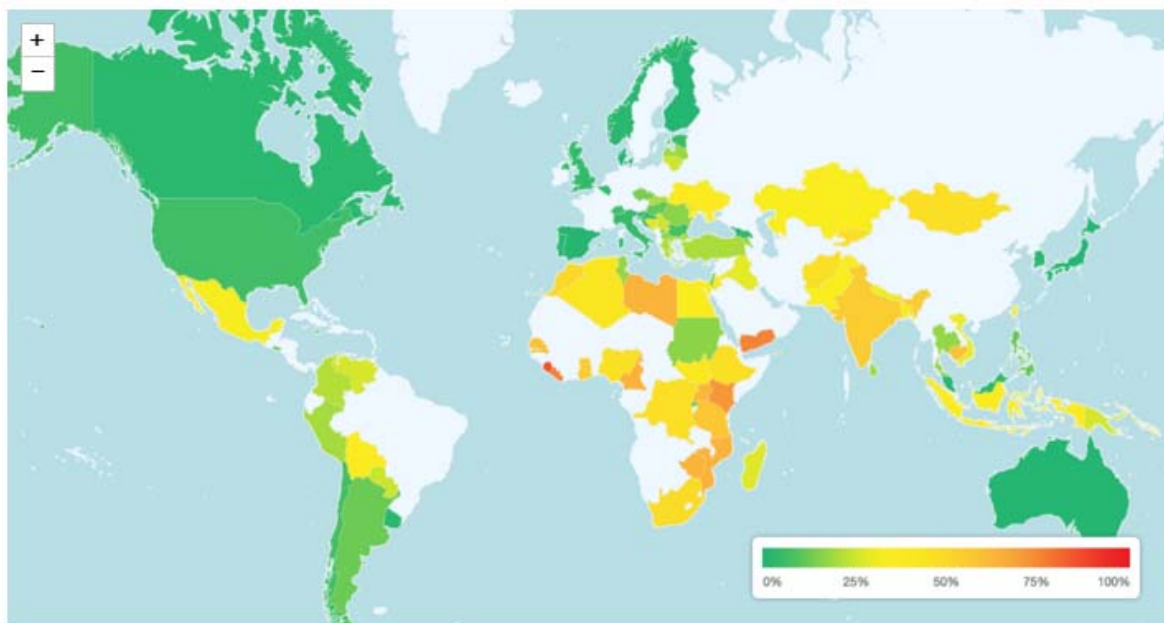
شاخص نظرسنجی فساد جهانی - (منبع: شفافیت بین الملل)

در تحلیلی دیگر، میزان تاثیرگذاری شهروندان در رفع مشکل فساد مورد بررسی قرار گرفت که در کل از هر سه نفر، دو نفر معتقد بودند که شهروندان می توانند در مبارزه با فساد و بهبود حاکمیت قانون و سلامت اداری تاثیرگذار باشند.

منبع: سازمان شفافیت بین الملل (سبز: تاثیرگذار-قرمز: بی تاثیر)

شکل زیر نیز میزان رشوه ی پرداختی در کشورهای مختلف را نشان می دهد. به طور کلی از هر چهار پاسخ دهنده یک نفر به پرداخت رشوه اذعان می کند که رقمی قابل توجه است.

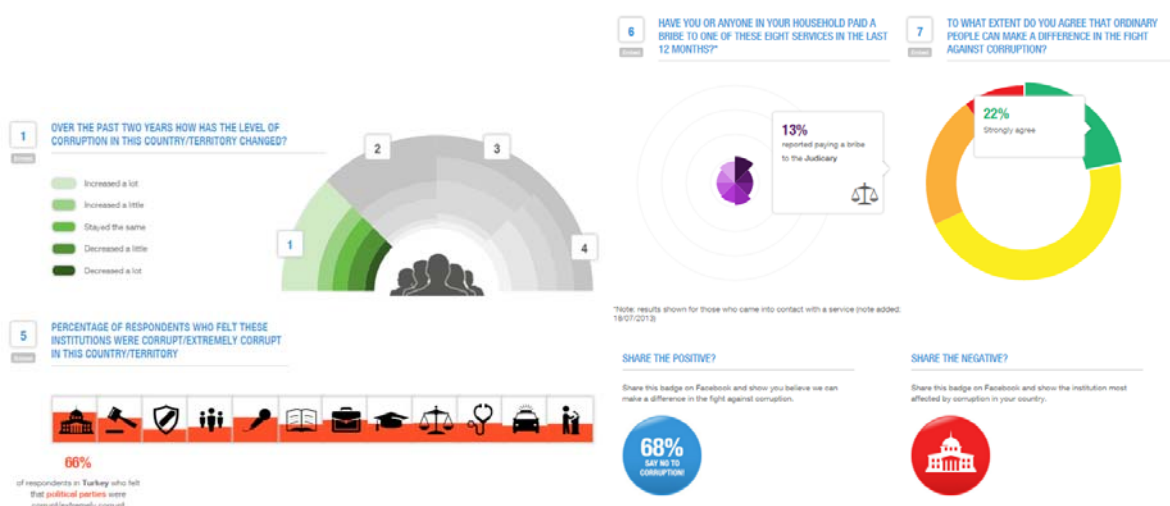

منبع: سازمان شفافیت بین الملل (سبز: رشوه کم-قرمز: رشوه زیاد)

همچنین برای هر کشور نیز تحلیلی جداگانه صورت می گیرد تا بتوان ابعاد مختلف فساد از نظر عموم در کشور

متبوع را مورد بررسی عمیق تری قرار داد. برای مثال، موقعیت ترکیه در این شاخص به شکل زیر تحلیل شده

است که بر اساس آن احزاب سیاسی (۶۶٪) بیشترین میزان فساد را در نظر مردم دارا بوده اند.

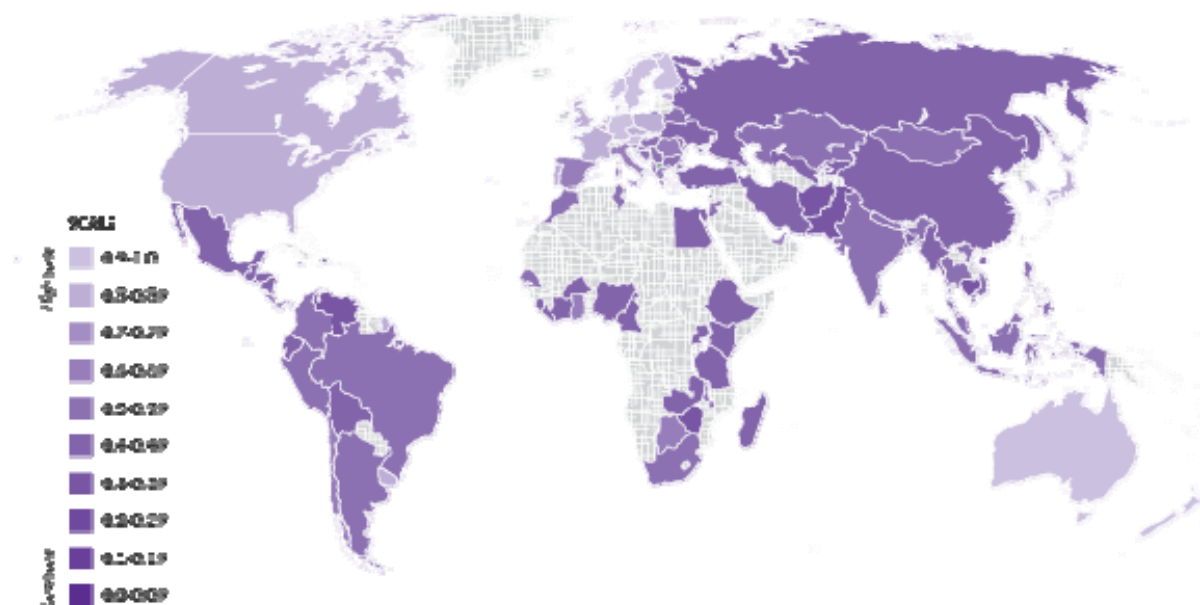
منبع: سازمان شفافیت بین الملل

در این شاخص، ایران مورد ارزیابی قرار نمی گیرد.

۳-۲-۱ شاخص حاکمیت قانون^۷

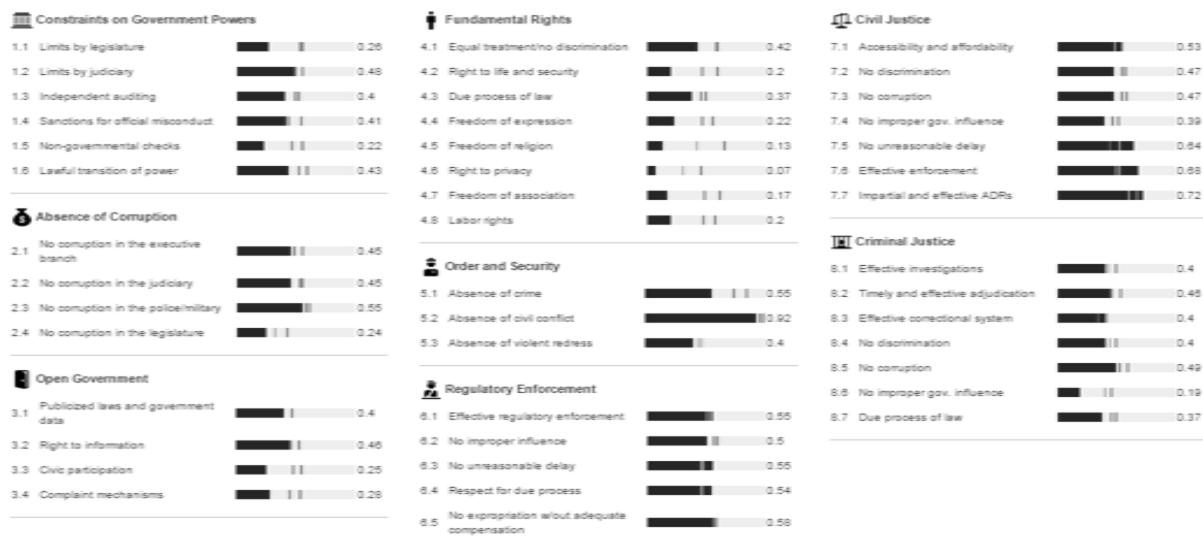
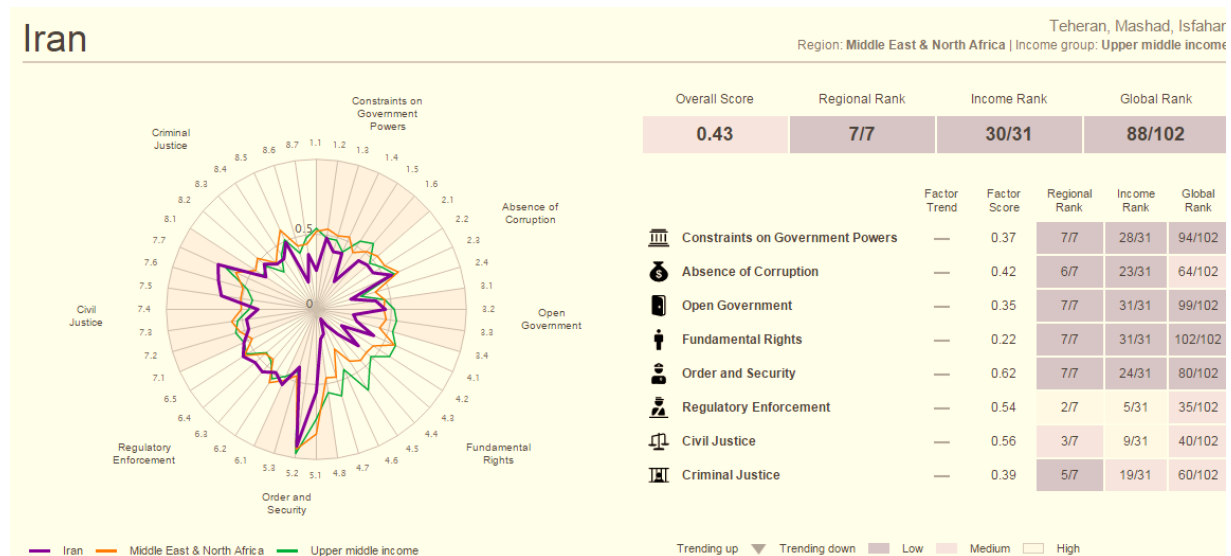
شاخص حاکمیت قانون توسط پروژه ی عدالت جهانی منتشر می شود. این شاخص برای سال های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ با ۹۷ کشور و در سال ۲۰۱۴ با ۹۹ کشور محاسبه شده است. در سال ۲۰۱۵، این شاخص درک فساد را در ۱۰۲ کشور مورد ارزیابی قرار داده تا میزان حاکمیت قانون در این کشور ها مشخص و مسائل حاکمیتی برای استفاده در برنامه ریزی توسعه اندازه گیری شوند. این شاخص از هزار نفر در هر کشور و نزدیک به دو هزار و پانصد کارشناس در مورد فساد، آزادی های اولیه، قانون و سایر مسائل حاکمیتی می پرسد. این شاخص به منظور کمک به برنامه ریزی توسعه فرا-۲۰۱۵ طراحی شده و به حاکمیت خوب و حاکمیت قانون به عنوان نمایندگان توسعه ی اقتصادی و اجتماعی می نگرد. برای محاسبه ی این شاخص از هشت نشانگر اصلی و چهار و هفت متغیر فرعی استفاده شده است. هشت نشانگر اصلی عبارتند از: محدودیت بر قدرت های دولت، نبود فساد، دولت باز، حقوق اساسی، نظم و امنیت، اجرای قانون، عدالت مدنی و عدالت قضایی. دانمارک، نروژ و سوئد سه کشور اول این شاخص هستند.

⁷ The Rule of Law Index

منبع: پروژه ی عدالت جهانی

رتبه ایران در این شاخص ۸۸ از ۱۰۲ است. رتبه ایران در منطقه در بین هفت کشور بررسی شده هفتم است. بهترین عملکرد ها در شاخص های اجرای قانون، عدالت مدنی و عدالت قضایی و ضعیفترین ابعاد در حقوق اساسی، دولت باز و محدودیت بر قدرت های دولت می باشد. شکل زیر با جزئیات وضعیت ایران را در ارتباط با همه ی متغیر های این شاخص نشان می دهد. ایران در شاخص سال ۲۰۱۲-۲۰۱۳، امتیاز ۰.۳۷ و در سال ۲۰۱۴ امتیاز ۰.۴۴ را کسب کرده بود که امتیازی پایین تر از متوسط محسوب می شود.

منبع: پروژه ی عدالت جهانی

۴-۲-۱ شاخص ریسک فساد^۸

شاخص ریسک فساد یکی از ابزار های موثر برای انتقال وضعیت فساد در سطح جهانی به سرمایه گذاران است.

شرکت تحلیل و پیش بینی ریسک Verisk Maplecroft بر اساس میزان گستردگی رشوه دهی و اثربخش

^۸ Corruption Risk Index

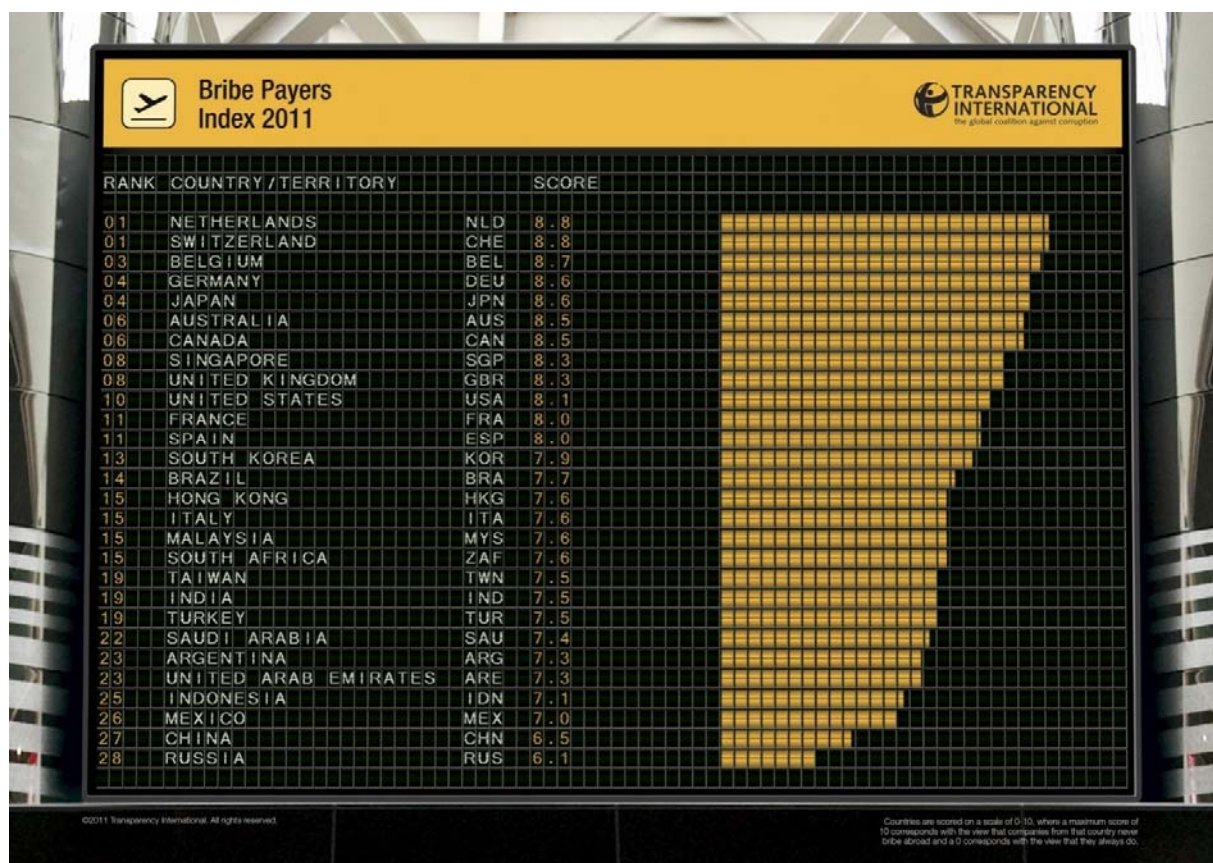
بودن تلاش های رسمی برای مبارزه با فساد ۱۹۸ اقتصاد (۷۳ کشور) را امتیاز دهی و رتبه بندی کرده است. ۳۳ کشور به عنوان "بسیار پر ریسک" طبقه بندی شده و منطقه ی صحرای آفریقا نیز به عنوان پر ریسک ترین منطقه شناسایی شد. این منطقه با افزایش کشف منابع طبیعی و افزایش رشد جمعیت، فرصت های سرمایه گذاری جدیدی را فراهم آورده ولی به دلیل فساد بالا، شرکت هایی که وارد این منطقه می شوند تحت تاثیر فضای آکنده از فساد قرار می گیرند. از ۱۲ کشور پر ریسک، شش کشور متعلق به این منطقه بوده و شش کشور دیگر کره شمالی، عراق، افغانستان، لیبی، میانمار و روسیه هستند. این شاخص همچنین دارای مطالعاتی مرتبط با ریسک های موقعیتی خاص (مرتبط با صنعت) است. ایران نیز به عنوان یکی از کشور های پر ریسک در زمینه ی فساد شناسایی شده است.

۵-۲-۱ شاخص پرداخت کننده ی رشوه^۹

بسیاری از دولت ها به فساد شرکت هایشان در سایر کشور ها بی توجه هستند و وقتی این شرکت ها از پرداخت رشوه برای بدست آوردن موقعیت های تجاری استفاده می کنند، به راحتی از مجازات آنها شانه خالی می کنند. این دولت ها در صادر کردن فساد سهمیم هستند. شاخص پرداخت کننده ی رشوه کشورهای ثروتمند دنیا را رتبه بندی کرده و میزان گرایش شرکت های آنها را به همراه بدترین صنایع از نظر فساد محاسبه می کند. این شاخص بر اساس نظرسنجی از هزاران کارشناس کسب و کار در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته سنجیده می شود و مانند شاخص قبل توسط سازمان شفافیت بین الملل و البته در سال ۱۹۹۹ طراحی شد و سعی در

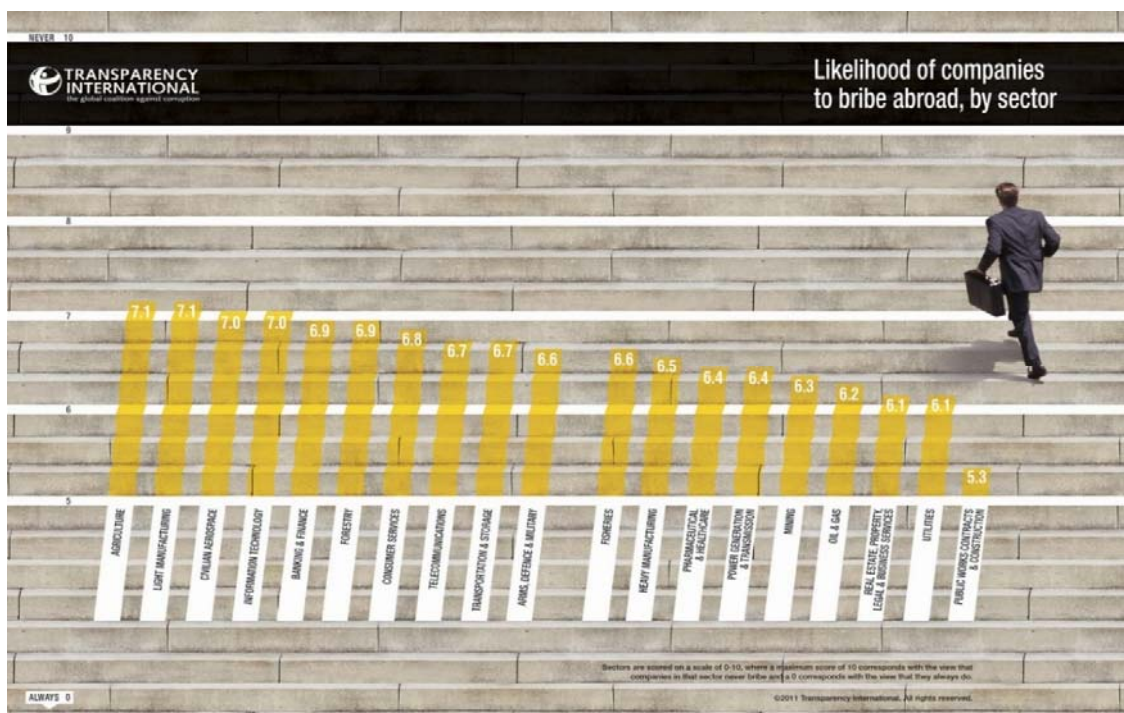
^۹ Bribery Payers Index

محاسبه ی میزان احتمال پرداخت رشوه توسط شرکت هایی از کشور های صنعتی در خارج از این کشورها دارد. تاکنون این شاخص در سالهای ۱۹۹۹، ۲۰۰۲، ۲۰۰۶، ۲۰۰۸، و ۲۰۱۱ منتشر شده است. شاخص پرداخت کننده ی رشوه بیست و هشت کشور صنعتی و نوزده بخش تجاری را بر اساس میزان رشوه ی پرداختی رتبه بندی کرده است. این بیست و هشت کشور صنعتی بیش از هشتاد درصد از خروجی کالاها، خدمات و سرمایه گذاری ها را دربر می گیرند. رتبه بندی احتمال پرداخت رشوه توسط شرکت های بیست و هشت کشور صنعتی در پایین آمده است.

منبع: سازمان شفافیت بین الملل

همچنین این شاخص برای اولین بار رشوه‌ی پرداختی توسط بخش خصوصی به بخش خصوصی را بررسی کرد. رشوه‌ی پرداختی خارجی اثر منفی قابل توجهی بر وضعیت رفاه مردم داشته و فرصت‌ها را برای توسعه‌ی بخش خصوصی با بازار قابل رقابت از بین برده و اعتماد به سازمان‌های دولتی را نیز از بین می‌برد. شرکت‌های پرداخت‌کننده هم متحمل ریسک مالی و شهرتی می‌شوند. از همین جهت اصلاحاتی در قوانین ضد رشوه در برخی کشورها از جمله چین و انگلستان صورت گرفته است. شرکت‌های چینی و روسیه سرمایه‌گذاری قابل توجهی در سالهای اخیر در کشورهای دیگر انجام داده و به عنوان محتمل‌ترین شرکت‌های برای پرداخت رشوه دیده می‌شوند در صورتی که شرکت‌های هلندی و سوئیسی کمترین احتمال را در پرداخت رشوه دارند. صنایع کشاورزی، تولیدات سبک و صنایع هواپیمایی بیشترین احتمال پرداخت رشوه را در بین صنایع دارند (شکل زیر).

منبع: سازمان شفافیت بین الملل

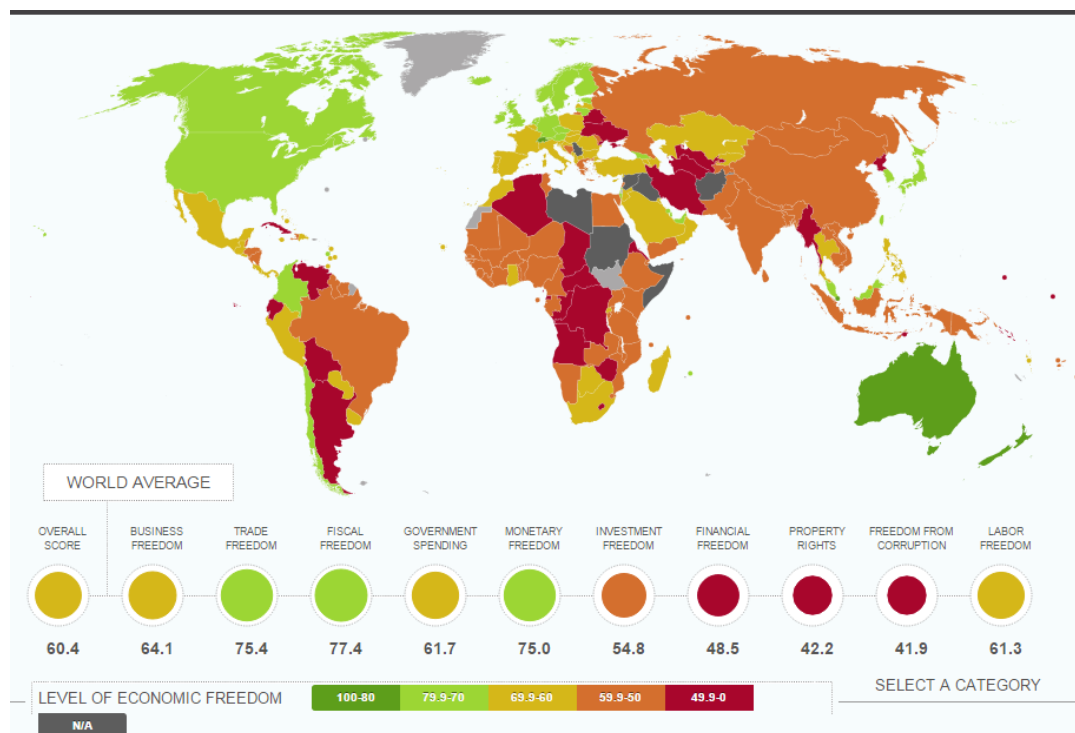
با آنکه ایران در این رتبه بندی حضور نداشته ولی می تواند از نتایج آن برای شناسایی شرکت های خارجی پرداخت کننده رشوه که برای سرمایه گذاری در طرح های صنعتی و خدماتی اعلام آمادگی می کنند استفاده کند.

۶-۲-۱ شاخص آزادی اقتصادی^{۱۰}

آزادی اقتصادی یکی از ابعاد نبود فساد در نظام اداری کشور است. آزادی اقتصادی حق اساسی هر انسانی در کنترل دارایی و نیروی کار خود است. در یک جامعه ی آزاد از نظر اقتصادی، افراد اجازه دارند تا زمانی که قانون را رعایت می کنند، به هر شکلی که می خواهند کار، تولید، مصرف و سرمایه گذاری کنند. در یک جامعه ی آزاد

¹⁰ Economic Freedom Index

از نظر اقتصادی، دولت اجازه می دهد نیروی کار، سرمایه و محصولات به صورت آزادانه چرخش پیدا کنند. شاخص آزادی اقتصادی توسط بنیاد هریتج^{۱۱} و وال استریت جرنال هر ساله منتشر می شود. این شاخص با استفاده از ده شاخص کمی - کیفی و در قالب چهار ستون اصلی حاکمیت قانون (نبود فساد، حقوق دارایی)، دولت محدود (آزادی مالی، هزینه های دولتی)، کارایی قانونی (آزادی کسب و کار، آزادی نیروی کار، آزادی پولی) و بازارهای آزاد (آزادی تجارت، آزادی سرمایه گذاری، آزادی مالی)، میزان آزادی اقتصادی را محاسبه می کند. بر اساس آخرین رتبه بندی انجام شده در این شاخص، هنگ کنگ، سنگاپور، نیوزیلند، استرالیا، و سوئیس در صدر اقتصادهای آزاد و رها از فساد طبقه بندی شده اند. ایران با رتبه ی ۱۷۱ از ۱۷۸ (امتیاز ۴۱.۸) در آخرین طبقه ی این شاخص قرار دارد و بر اساس این گزارش وضعیت سایر کشورها به صورت زیر است:

¹¹ Heritage Foundation

منبع: Heritage Foundation

۷-۲-۱ شاخص یکپارچگی جهانی^{۱۲}

سازمان یکپارچگی جهانی یک موسسه‌ی غیر انتفاعی مستقل است که سعی در ارزیابی روند های حاکمیت و فساد با استفاده از نظر کارشناسان (محققین و روزنامه نگاران) در دنیا دارد. روش مورد استفاده در ارزیابی یکپارچگی جهانی از این نظر که به جای استفاده از نظرسنجی درک از پایگاه داده ی شفاف و نظر کارشناسان محلی استفاده می کند با سایر شاخص ها مانند شاخص درک فساد متفاوت است. این موسسه گزارش سالانه ی یکپارچگی جهانی را منتشر می کند که در آن وضعیت حاکمیت و فساد را با استفاده از ۳۰۰ شاخص مورد سنجش قرار می دهد. هدف از انتشار این گزارش و انجام این تحلیل فراهم کردن مدارکی برای اصلاح سیاست هاست تا بتواند به بهبود فضای سلامت اداری و دولتی باز و پاسخگو کمک کند. این گزارش به شناسایی سیاست های عمومی، اقدامات و موسساتی از کشورها می پردازد که در جلوگیری، تنبیه و مجازات فساد نقشی اساسی دارند. برای ارزیابی شفافیت، این شاخص، از شش بعد حاکمیت قانون، پاسخگویی، انتخابات، مدیریت عمومی، یکپارچگی خدمات مدنی، دسترسی به اطلاعات استفاده کرده و پس از آن برای محاسبه ی امتیاز کلی از تحلیل فاصله استفاده می کند. هر کشوری دو امتیاز چارچوب قانونی و امتیاز اجرای حقیقی را دریافت کرده و اختلاف بین این دو امتیاز، امتیاز کل را تعیین می کند. ایرلند، آلمان و امریکا در سال ۲۰۱۱ بالاترین امتیاز را از

¹² Global Integrity

این نظر کسب کردند و به عبارت دیگر کمترین فاصله بین اجرا و چارچوب قانونی را داشتند. ایران در این شاخص نیز مورد ارزیابی قرار نگرفته است.

۸-۲-۱ شاخص توسعه ی اجتماعی^{۱۳}

این شاخص در سال ۲۰۱۳ اولین گزارش خود را منتشر کرد و در سال های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ این شاخص رتبه بندی شد. یکی از معیارهای استفاده شده در سنجش توسعه ی اجتماعی در این شاخص، وضعیت فساد است که با استفاده از داده های سازمان شفافیت بین الملل محاسبه می شود. در زمینه ی فساد، ایران در سال ۲۰۱۴ امتیاز ۲۵ و در سال ۲۰۱۵ امتیاز ۲۷ از ۱۰۰ را کسب کرد.

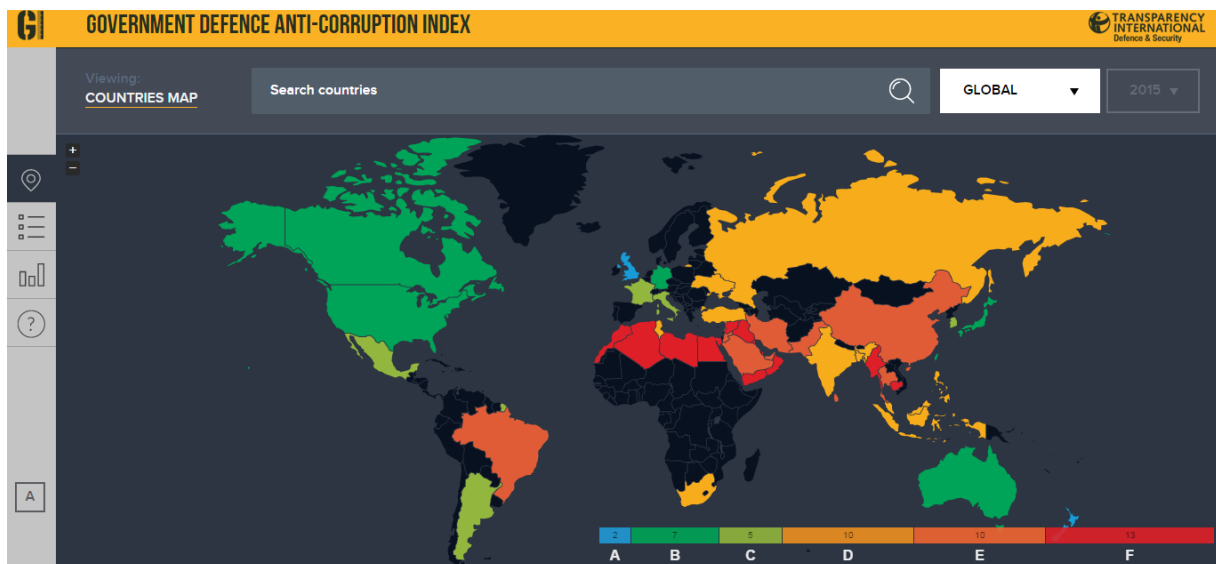
۳-۱ شاخص های خاص، گزارش ها و ابتکارات بین المللی

1-3-1 شاخص فساد خاص صنعت

بعضی از تحلیل گران به بهانه ی پیچیده بودن اندازه گیری فساد و عدم دسترسی به بعضی از سازمان ها برای اندازه گیری فساد به دلیل محدودیت های بعضی از صنایع، اندازه گیری فساد به خصوص با استفاده از شاخص ها را غیر ممکن می دانند. از این جهت بررسی شاخص های فساد خاص صنعت می تواند نادرست بودن این ادعا را نشان دهد. علاوه بر شاخص های بین المللی شناخته شده در زمینه ی سلامت اداری و فساد که معمولاً کل

¹³ Social Progress Index

اقتصاد یک کشور را مورد ارزیابی قرار می دهند، شاخص‌های کمتر شناخته شده‌ای نیز هستند که به بررسی فساد و سلامت اداری در صنایع خاص می‌پردازند. این شاخص‌ها خصوصیات خاص یک صنعت را در نظر گرفته و با توجه به این ویژگی‌ها به بررسی میزان سلامت اداری می‌پردازند. برای مثال، می‌توان به "شاخص ضد فساد صنایع دفاعی" اشاره کرد. این صنعت یکی از صنایع خاص در هر کشور در نظر گرفته شده است که به دلیل ابعاد امنیتی از سطح شفافیت پایینی برخوردار است. با این حال، زمینه‌ی فساد در این صنعت بالا بوده به همین دلیل شاخص ضد فساد صنایع دفاعی سعی در ارزیابی میزان فساد در صنعت دفاعی کشورها دارد. در شکل زیر نتایج این شاخص برای سال ۲۰۱۵ ارائه شده است که می‌تواند نمونه‌ی خوبی از اندازه‌گیری میزان فساد در صنایع خاص باشد.

منبع: سازمان شفافیت بین الملل

در این شاخص، میزان فساد در ایران در کنار چین، پاکستان، عربستان و برزیل در رده ی E (سطح پنجم از مقیاس شش بخشی) این شاخص قرار دارد. این شاخص نیز مانند شاخص درک فساد توسط بخش دفاع و امنیت سازمان شفافیت بین الملل منتشر می شود.

۲-۳-۱ استاندارد های بین المللی

۱-۳-۲-۱ کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد^{۱۴}

کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد یک کنوانسیون چند جانبه بین اعضای سازمان ملل است که به عنوان اولین کنوانسیون الزام آور جهانی بین المللی برای مبارزه با فساد شناخته شده است و در سال ۲۰۰۳ در مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسیده و تا سپتامبر ۲۰۱۵، ۱۷۷ کشور به عضویت آن کنوانسیون درآمده‌اند.

این کنوانسیون دارای هشت فصل و هفتاد و یک ماده بوده و کشورهای عضو در آن ملزم به اجرای اقدامات متعددی برای مبارزه با فساد می شوند که بر قوانین و دستورالعمل‌های این کشورها تأثیرات قابل ملاحظه‌ای دارد. این اقدامات سعی در جلوگیری از فساد، شامل رشوه‌ی محلی و خارجی، کلاهبرداری و پولشویی در کشورهای متبوع دارد. کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد یکی از

¹⁴ United Nations Convention Against Corruption

آخرین تغییرات صورت گرفته در سیر تحولاتی است که کارشناسان و سیاستمداران برای شناسایی اثرات بلندمدت و عمیق جرم های اقتصادی و فساد بر توسعه ی پایدار، دموکراسی، حاکمیت قانون و رشد اقتصادی پیموده اند. به علاوه در این روند نیاز برای توسعه ی معیارهای موثر بر ضد فساد در سطح محلی و بین المللی نیز شناسایی شده است. با وجود این کنوانسیون، اقدام برای برچیدن فساد از ملاحظات عمومی به توافق نامه های قانونی لازم الاجرا توسعه یافته است که در ابتدا گفتگو در مورد اقدامات تمرکز محدودی بر روی جرم ها و به خصوص رشوه داشت در صورتی که با وجود شاخص ها و استاندارد های بین المللی مانند کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد، درک از فساد عمیق تر شده و به ابعاد مختلف آن بیشتر توجه می شود. کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد ابعادی از فساد را پوشش می دهد که در استاندارد ها و کنوانسیون های پیشین نادیده گرفته شده بودند از جمله تجارت تحت تاثیر رابطه، سوء استفاده از موقعیت، و سایر فرم های فساد در بخش خصوصی. یکی دیگر از توسعه های اساسی، مشمول کردن فصلی تحت عنوان بازگشت دارایی های سرقت رفته است که این امکان را به مسئولین می دهد تا بتوانند دارایی هایی که توسط مسئولیت پیشین از طریق فساد بدست آمده بود را برگردانند.

اقدامات و تمهیدات کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد در پنج بخش اصلی خلاصه شده است. این پنج بخش شامل اقدامات و تمهیدات اجباری و غیر اجباری می باشند. سر فصل های این کنوانسیون عبارتند از:

تمهیدات عمومی (فصل یک، مواد یک تا چهار)

۱. تمهیدات پیشگیرانه (فصل دو، مواد پنجم تا چهاردهم)
 ۲. تمهیدات جرم شناسی و اعمال قانون (فصل سه، مواد پانزده تا چهل و چهار)
 ۳. تمهیدات همکاری بین المللی (فصل چهار، مواد چهل و سه تا چهل و نه)
 ۴. تمهیدات بازگشت دارایی (فصل پنجم، مواد پنجاه و یک تا پنجاه و نه)
 ۵. تمهیدات کمک فنی و مبادله ی اطلاعات (فصل شش، مواد شصت تا شصت و دو)
- اجرای کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد و مکانیسم های کنترلی شامل مرور های پنج ساله می شوند که اولین آنها فصول سه و چهار را پوشش داده و مرحله ی دوم آن (در سال ۲۰۱۵) فصول دو و پنج را پوشش می دهد. همچنین برای افزایش اثر این کنوانسیون ائتلافی از سازمان های مدنی در سال ۲۰۰۶ تشکیل شده که دارای ۳۱۰ عضو از ۱۱۰ کشور است و هدف آن گسترش، اجرا و نظارت بر کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد می باشد. این شبکه قصد دارد تا پشتیبانی بخش سوم کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد را جذب کرده و از ظرفیت این سازمان ها در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی برای مبارزه با فساد استفاده کند.
- اگر چه تصویب کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد از ضروریات هر کشوری است، این اقدام فقط قدم اول در مبارزه با فساد محسوب می شود. البته اجرای مفاد این کنوانسیون چالش های متعددی را برای جامعه ی بین الملل و کشورهای عضو ایجاد می کند که رفع آنها نیاز به کمک فنی و رهنمودهای سیاستی دارد. به همین

علت، بخش نهایی این کنوانسیون سعی در رفع این مشکلات و اجرای موثرتر این کنوانسیون در کشورهای عضو داشته و به همین دلیل نیز تهیه شده است.

کنوانسیون های مشابهی نیز در آمریکا و آفریقا به امضا رسیده است مانند کنوانسیون بین آمریکایی مبارزه با فساد^{۱۵} و کنوانسیون اتحادیه آفریقا برای پیشگیری و مبارزه با فساد^{۱۶}.

۲-۳-۱ کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD^{۱۷})

کنوانسیون مبارزه با رشوه مسئولین خارجی بخش عمومی در معاملات تجاری بین المللی (معروف به کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان همکاری و توسعه اقتصادی)، کنوانسیونی در بین کشورهای عضو OECD برای کاهش فساد در کشورهای در حال توسعه با تحریم رشوه در معاملات تجاری بین المللی توسط شرکت هایی که اقامتگاه قانونی آنها در کشورهای عضو کنوانسیون است می باشد. این کنوانسیون ابتدا در سال ۱۹۹۷ به تصویب رسید و از سال ۱۹۹۹ اجرایی شد و سپس نسخه ای اصلاح شده از آن در سال ۲۰۰۷ به اجرا درآمد. کشورهایی که به عضویت این کنوانسیون درمی آیند وظیفه دارند تا قوانین مورد نیاز برای رعایت مفاد کنوانسیون را تصویب و تمهیدات لازم را اتخاذ کنند و OECD فقط وظیفه ی نظارت بر اجرای کنوانسیون را بر عهده دارد. این فرآیند نظارت در دو مرحله ی مرور و ارزیابی قانون مصوب کشور ها و ارزیابی اثربخشی قوانین اجرا شده، به انجام می رسد. تا سال ۲۰۱۵، ۴۱ کشور این کنوانسیون را امضاء کردند.

¹⁵ Inter-American Convention against Corruption

¹⁶ African Union Convention on Preventing and Combating Corruption

¹⁷ Organization for Economic Cooperation and Development

۳-۲-۳-۱ کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با جرایم سازمان دهی شده ی فراملی

در سال ۲۰۰۰، سازمان ملل کنوانسیون مبارزه با جرایم سازمان دهی شده ی فراملی را در مجمع عمومی به تصویب رساند که هدف آن تسهیل همکاری فراملی برای مبارزه با جرایم سازمان دهی شده بود. این کنوانسیون در ابتدا بر روی سه دسته جرایم غیر اقتصادی تمرکز کرده بود، در صورتی که با ظهور جرم های جدیدی مانند جرایم محیط زیستی، جرایم الکترونیکی و غیره در قرن بیست و یکم این کنوانسیون سعی در پوشش سایر جرایم نیز دارد و فساد بخشی جدایی ناپذیر در زمینه سازی جرایمی از این دست می باشد. در بخش های عمومی این کنوانسیون، افزایش یکپارچگی و جلوگیری از فساد مسئولان دولتی مورد توجه بوده و خواستار فراهم کردن استقلال لازم برای مسئولین دولتی شده تا بتوانند از نفوذ و تاثیر دیگران جلوگیری کنند. همچنین، این کنوانسیون با توجه به اهمیت مبارزه با پول شویی، بخش دولتی و خصوصی را تشویق به مبارزه علیه فساد می کند. تا سال ۲۰۱۵، ۱۸۰ کشور عضو سازمان ملل به این کنوانسیون پیوسته و آن را تصویب کردند. ایران به این کنوانسیون پیوسته ولی در تصویب آن مانند ژاپن هنوز کاری از پیش نبرده است.

۳-۲-۴-۱ روز بین المللی مبارزه با فساد ۱۸

از زمان تصویب کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد در ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳، روز نهم دسامبر به عنوان روز بین المللی مبارزه با فساد شناخته شد. این روز برای افزایش آگاهی در مورد فساد و راه های مبارزه با آن

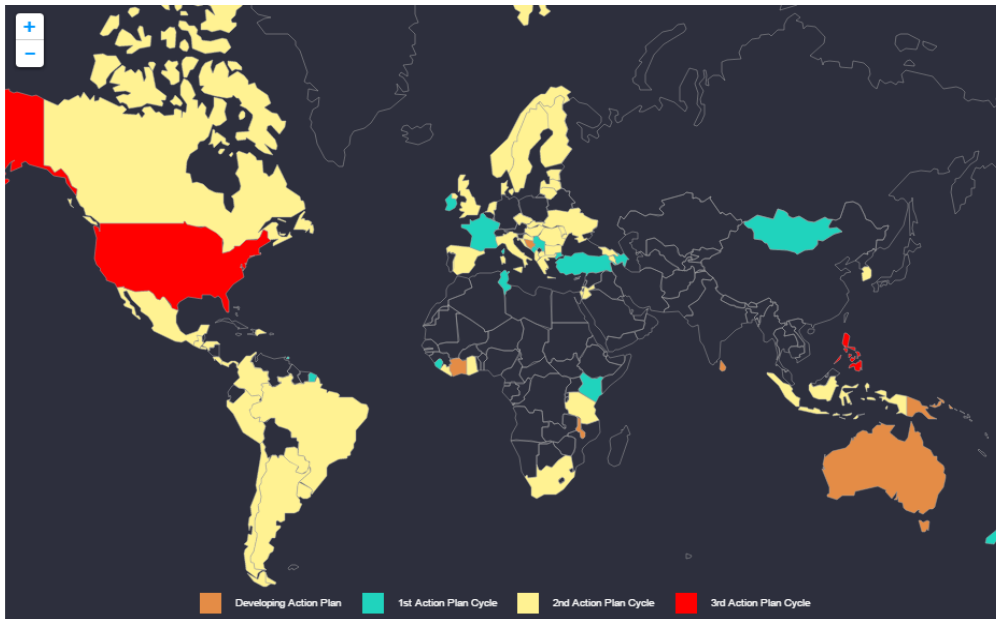
¹⁸ International Anti- Corruption Day

نامگذاری شده و در طی سال‌های گذشته سازمان ملل کمپین‌هایی از جمله کمپین "جواب نه شما" (به فساد) را در همین جهت سازمان‌دهی کرده است. سایر سازمان‌هایی که هدف مبارزه با فساد را دنبال می‌کنند نیز از این روز برای افزایش آگاهی استفاده می‌کنند.

5-2-3-1 مشارکت برای دولت باز¹⁹

مشارکت برای دولت باز در سال ۲۰۱۱ شروع به کار کرد تا با استفاده از یک پلتفرم بین‌المللی به اصلاح‌گرایان محلی که قصد آزادتر، پاسخگوتر و شفاف‌تر کردن دولت‌های خود را دارند، کمک کند. این برنامه افزایش شفافیت، افزایش مشارکت مدنی و مبارزه با فساد را در مرکز تمرکز خود داشته و با استفاده از تکنولوژی‌های جدید قصد دارد تا دولت‌ها را موثرتر و پاسخگوتر کند. از زمان تاسیس، اعضای این برنامه از هشت کشور به شصت و نه کشور افزایش یافت که در این کشورها دولت‌ها با بخش اجتماعی برای توسعه و اجرای برنامه‌های اصلاح دولت باز مشارکت می‌کنند. کشورهای عضو، برنامه‌های اجرایی را طرح و اجرا می‌کنند.

¹⁹ Open Government Partnership

منبع: OGP

6-2-3-1 برنامه ی اتاق بازرگانی بین المللی برای مبارزه با فساد

اتاق بازرگانی بین المللی پیشگام در عرصه توسعه اخلاقیات، مبارزه با فساد و حامی آئین نامه ها و اصول راهنمای مسئولیت شرکت ها است و نقش اصلی را در حوزه های قابل تغییر در جامعه ی کسب و کار ایفا میکند. روش بازار محور داوطلبانه اتاق بازرگانی بین المللی و بکار گرفتن استانداردهای رفتار کسب و کار مسئولانه، کمک می کند تا نقش همه ی شرکا در اقتصاد جهانی را هم تراز سازند. اتاق بازرگانی بین المللی، در میان سازمان های کسب و کار نقش مهمی در زمینه ی محکوم کردن فساد و رشد قوانین مبارزه با فساد بر عهده دارد. قوانین و توصیه های اتاق بازرگانی بین المللی برای مبارزه با اخاذی و رشوه خواری، بنیاد مبارزه با فساد اتاق بازرگانی بین المللی را ایجاد کرده است که به دو طریق خدمت رسانی می کند؛ هم به عنوان ابزار تنظیم خودکار کسب و کار و هم به

عنوان طرحی عملی برای حکومت ها در جهت مبارزه با فساد. علاوه بر قوانین مهم اتاق بازرگانی بین المللی، کمیسیون مجموعه‌ای از ابزارهای مهم برای مبارزه با فساد را برای شرکت‌ها به وجود آورده است تا از آن به صورت موثر در برنامه های یکپارچه خود استفاده کنند.

اتاق بازرگانی بین المللی بر نقش حیاتی پیروی موسسات و شرکت ها از قوانینی که خودشان وضع کرده اند تاکید می کند، در حالیکه مسئولیت‌های بنیادین سازمان‌های بین‌المللی و حکومت‌های ملی در مبارزه با اقدامات مفسدانه مانند اخاذی و رشوه خواری را نیز منعکس می کند (مسئولیت شرکت ها و مبارزه با فساد، ۲۰۱۱).

طرح های جاری:

- توسعه آموزش اتاق بازرگانی بین المللی بر پایه اصول اخلاقی و تهیه‌ی کتاب راهنمای آموزشی اتاق بازرگانی بین المللی، که به مجموعه‌ای از مباحث مانند آموزش، SME و تقاضاها می پردازد.
- شکل گیری توصیه های مبارزه با فساد G20 که از دل ابزارهای مبارزه با فساد اتاق بازرگانی بین المللی به عنوان مبنای فعالیت های واقعی بیرون می‌آید و از طریق کسب و کار به مبارزه با فساد می پردازد.
- وارد ساختن داده های تجارت جهانی در اجرای اصول راهنمای UN در زمینه‌ی کسب و کار و حقوق بشر
- ترویج به کار بستن قوانین اتاق بازرگانی بین المللی میان تجارت ها و سیاستگذاران در زمینه‌ی مبارزه با فساد

- افزایش آگاهی درباره مبارزه با فساد اتاق بازرگانی بین المللی، با هدف حفظ اعتماد اعضا و جلوگیری از فساد.
- وارد ساختن داده‌های تجارت جهانی در قالب سیاست های بین المللی، در زمینه مسئولیت اجتماعی و مبارزه با فساد.
- همکاری و مشارکت دادن نقطه نظرات مربوط به تجارت جهانی، در گزارش‌های مسئولیت شرکت ها.
- بیان روشن دیدگاه‌های تجاری بصورت ISO که در زمینه مسئولیت اجتماعی و مبارزه با رشوه خواری است.
- نشریه ها و راهنماهای اصلی در این خصوص عبارت از اخلاقیات و تهیه کتاب راهنمای اتاق بازرگانی بین‌المللی، قوانین اتاق بازرگانی بین المللی در زمینه مبارزه با فساد، بندهای مبارزه با فساد اتاق بازرگانی بین المللی، پایداری و رهنمودهایی در جلوگیری از فعالیت های غیرقانونی هستند.
- اداره کسب و کارهای بدون عیب و نقص، توسعه بهترین تجربیات در حوزه های مناسب کار و ارتقا رفتار اخلاقی مانند مبارزه با فساد

بخش دوم: بررسی های انجام شده بر روی سلامت اداری و فساد در ایران

۱-۲ فساد و سلامت اداری در ایران: با تاکید بر نظام اداری، قوانین و حاکمیت قانون

ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد از جمله ضروری ترین کارکرد های یک نظام حکومتی پایدار، و در عین حال از اصلی ترین پایه های استحکام آن محسوب می شود. بر این اساس دولت ها با ساختارها و گرایش های

فلسفی و ایدئولوژیکی مختلف، برای بقای نظامی که بر اساس آن مشروعیت یافته اند، همواره ارتقاء سلامت اداری و مقابله با فساد را، سرلوحه برنامه های خود قرار می دهند، زیرا پیشرفت و اعتلای خود را مرهون آن می دانند. جامعه شناسان و روان شناسان اجتماعی نیز معتقدند جایی که احساس ظلم، اجحاف و نابرابری، تبعیض، قانون گریزی و رویه های مذمومی از این قبیل در میان آحاد مردم رواج پیدا کند، آن جامعه یا کشور روی توسعه را به خود نخواهد دید و نظام حاکم بر آن با بحران مقبولیت مواجه خواهد شد. در چنین وضعیتی مردم رغبتی به همکاری با دولت ها نخواهند داشت.

سلامت و پکیپارچگی عبارت از استفاده از قدرت عمومی برای مفعنت عمومیت. این عنصر، محور برجسته مبارزه با فساد است. سلامت، پیشنهاد کننده شیوه های مثبت و فعال است و بر مبنای آن در واقع قبل از اینکه به دنبال طرح هایی برای مبارزه با فساد باشیم، بهتر است در مسیر سلامت نظام اداری جامعه حرکت کنیم و گروه ها و بخش های مختلف را برای پیشگیری و مبارزه با شکل گیری فساد گرد هم آوریم. پاسخگویی نیز مسئولیت پذیری و گزارش دهی دستگاه ها پیرامون عملکردشان است. مسئولان باید در رابطه با ارایه خدمات به آحاد مردم و یا نمایندگان آنها و یا مشتریان خود متعهد باشند. پاسخگویی در برگیرنده ی گزارش دهی عملکرد است و به طور خلاصه، پاسخگویی گزارش عملکرد در فاصله ای منظم در مقابل اهداف وضع شده می باشد.

سلامت سازمانی را مایلز در سال 1969 تعریف کرد و ضمن پیشنهاد طرحی برای سنجش سلامت سازمان ها، خاطر نشان کرد که سازمان همیشه سالم نخواهد بود. به نظر او سلامت سازمانی به دوام و بقای سازمان در محیط

خود و سازگاری با آن و ارتقا و گسترش توانایی خود برای سنجش بیشتر اشاره می کند . مفهوم سلامتی سازمانی مفهوم بی نظیری است که به ما اجازه می دهد تصویر بزرگی از سلامت سازمان داشته باشیم. در سازمان های سالم، کارمندان، متعهد، وظیفه شناس و سودمند هستند و از روحیه و عملکرد بالایی برخوردارند. سازمان سالم جایی است که افراد با علاقه به محل کارشان می آیند و به کارکردن در این محل افتخار می کنند. در حقیقت سلامتی سازمان از لحاظ فیزیکی، روانی، امنیت، تعلق، شایسته سالاری و ارزش گذاری به دانایی، تخصص و شخصیت ذی نفعان و رشد دادن به قابلیت های آنها و انجام وظایف محول شده از سوی فرا سیستم های خود در اثر بخشی رفتار هر سیستم تأثیری بسزا دارد.

در تعریف نسبتاً جامعی از فساد در مجموعه های دولتی، فساد اداری به شکل زیر تعریف می شود:

(۱) اقدامات ماموران دولتی که با هدف انتفاع و بهره برداری برای خود اشخاص دیگر یا در قبال دریافت مال

برای خود یا اشخاص دیگر به واسطه ی اعمال از جمله نقض قوانین و مقررات و ضوابط اداری، تعبیر و

تفسیر قوانین و مقررات و ضوابط اداری، تغییر در قوانین و مقررات و ضوابط اداری، خودداری، کند کاری

و یا کوتاهی در انجام وظایف قانون در قابل ارباب رجوع، تسهیل یا تسریع غیرعادی در انجام کار برای

اشخاص معین در مقایسه با دیگران صورت می پذیرد.

۲) اقدامات اشخاص حقیقی و حقوقی که با هدف انتفاع و بهره برداری برای خود یا اشخاص دیگر در قبال

پرداخت مال به ماموران دولت به منظور برخورداری از مزایا و امتیازات از راه‌های غیر صحیح انجام می

پذیرد.

ابعاد و ویژگی‌هایی که مایلز، بنیس، سرجیووانی، آرجریس، پارسونز و دیگران برای سازمان‌های سالم قائلند، به

شرح زیر می باشد:

-اهداف سازمان برای اکثریت کارکنان آن روشن است و کلیه فعالیت‌ها در جهت اهداف انجام می پذیرد.

-کارکنان نسبت به سازمان احساس تعلق می کنند و علاقمند به اعلام نظرات خود در مورد مشکل هستند، زیرا

نسبت به حل آنها با خوش بینی اقدام می شود.

-مسائل در چارچوب امکانات موجود بصورت فعال و واقع بینانه برطرف می شود. کارکنان در جهت حل مشکلات

به صورت غیررسمی و فارغ از عنوان و مقام رسمی بایکدیگر همکاری می کنند و درگیر این نیستند که ببینند

مدیران سطح بالا چگونه فکر می کنند و حتی خواسته‌ها و نظرات رئیس سازمان را مورد سؤال قرار می دهند.

-تصمیم‌گیری برای افزایش کارایی سازمان بر اساس عواملی از قبیل توانایی، احساس مسئولیت، وجود اطلاعات،

حجم کار، زمان مناسب و تجزیه و تحلیل منطقی صورت می گیرد.

- برنامه ریزی در سازمان بر اساس واقعیت ها، آینده نگری، عملکرد و برقراری نظم صورت می گیرد و در این مورد روحیه همکاری وجود دارد به عبارت دیگر، قبول مسئولیت توسط مشارکت فعال کلیه اعضا به خوبی مشاهده می شود.

- قضاوت و خواسته های منطقی کارکنان سطوح پایین سازمان مورد توجه و احترام است.

- تشریک مساعی به صورت آزاد و داوطلبانه صورت می گیرد. کارکنان آماده برای کمک و همکاری سازنده در جهت نیل به اهداف تعیین شده هستند و در این راستا تلاش زیادی می کنند.

- مسائلی که در سازمان مورد بررسی و حل و فصل قرار می گیرند، شامل نیازهای شخصی و روابط انسانی نیز می شود.

- هر گاه بحرانی سازمان را تهدید کند، برای رفع آن با یکدیگر متحد شده و خود را موظف به رفع بحران می دانند.

- یادگیری حین انجام کار به مقدار زیادی بر اساس طریق و کوشش خود یادگیرنده و راهنمایی و توصیه یاددهنده صورت می گیرد. کارکنان یکدیگر را به عنوان یک فرد مستعد و توانا برای یادگیری و توسعه می بینند، انتقاد گروهی در ارتباط با پیشرفت کار به به طور عادی انجام می گیرد، صداقت در رفتار کاملاً مشهود است و کارکنان نسبت به یکدیگر احساس احترام و تعلق دارند و خود را تنها حس نمی کنند.

-کارکنان کاملاً متحرک هستند. بر اساس انتخاب و علاقه در فعالیتهای مشارکت می کنند و حضور در سازمان برایشان مهم و لذت بخش است.

-مدیریت و رهبری به صورتی انعطاف پذیر در سازمان اعمال می شود و در مواقع لزوم مدیریت و سازمان خود را با موقعیت ها و تغییرات محیط تطبیق می دهد.

-حس اعتماد، آزادی و مسئولیت متقابل در بین همکاران زیاد است. افراد می دانند که چه چیزهایی برای سازمان مهم است و چه چیزهایی کم اهمیت می باشد.

-قبول ریسک به عنوان یکی از شرایط توسعه و تغییر، مورد قبول مدیریت کارکنان سازمان است.

-سازمان معتقد است که افراد باید از اشتباهات گذشته بیاموزند که چنین اشتباهاتی چه اثراتی در کار داشته است.

-عملکرد ضعیف در سازمان به فوریت تشخیص داده می شود و بطور مناسب و دسته جمعی برای رفع آن اقدام می گردد.

-ساخت سازمانی و خط مشی ها و دستورالعمل ها طوری تنظیم شده است که بتواند به کارکنان در انجام وظایف کمک کرده و بقا و سلامت سازمان را در بلندمدت تضمین کند. در ضمن ساخت سازمانی، دستورالعمل ها و خطی مشی های سازمان در موارد لزوم تغییر می کند تا سازمان بتواند خود را با شرایط محیطی تطبیق دهد.

-در سازمان علاوه بر نظم، تحرک سازنده وجود دارد و ابداعات و ابتکارات به مقدار زیادی مشهود است. روشهای

سنتی مورد سوال قرار گرفته و در صورت عدم کارآیی کنار گذاشته می شوند.

-سازمان، سرعت خود را با امکانات و تغییرات بازار که خریدار محصولات و یا خدمات سازمان است، تطبیق می

دهد و کارکنان سعی در پیش بینی آینده دارند. بین مسئولیت و اختیار تعادل و توازن منطق ی وجود دارد و

امور سازمان به دلیل نداشتن بوروکراسی بیمار، به سرعت انجام می گیرد.

این ویژگی ها کمتر در سازمان های ایرانی به خصوص در سازمان های دولتی دیده می شود. ریشه یابی علت

این مسئله می تواند به مبارزه با فساد در نظام اداری (به خصوص در بخش دولتی) کمک شایانی کند. بررسی

مهمترین عامل تسهیل کننده ی سلامت اداری می تواند نقطه ی خوبی برای شروع این فرآیند باشد. عوامل

تسهیل کننده ی سلامت اداری عبارتند از:

❖ قوانین و مقررات

❖ نیروی انسانی

❖ رسالت ها و ماموریت های سازمانی

قوانین و مقررات به عنوان مهمترین عامل در سلامت اداری شناسایی می شوند. قوانین مرتبط با (وظایف دولت

در مورد) حفظ سلامت اداری و مبارزه با فساد عبارتند از قانون مدیریت خدمات کشوری، مجازات اعمال نفوذ بر

خلاف حق و مقررات قانونی، قانون مجازات عمومی، قانون تعزیزات عمومی، قانون مجازات تبانی در معاملات

دولتی و همچنین سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و آیین نامه برنامه ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد، آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه های اجرایی و قانون اساسی (اصول سوم، نهم و چهل و نهم).

مهمترین سند قانونی در زمینه ی سلامت اداری، قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ است. در ادامه، هیأت وزیران در جلسه ۱۳۹۳/۰۴/۱۵ به پیشنهاد مشترک معاونت های برنامه ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور و به استناد بند د ماده (۲۶) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد آیین نامه اجرایی ماده مذکور را تصویب کرد. تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در تاریخ ۱۳۹۳/۰۸/۰۴ در قالب لایحه ای به تصویب رسید.

در این قانون، فساد هرگونه فعل یا ترک فعلی است که توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی به صورت فردی، جمعی یا سازمانی که عمداً و با هدف کسب هرگونه منفعت یا امتیاز مستقیم یا غیرمستقیم برای خود یا دیگری، با نقض قوانین و مقررات کشوری انجام پذیرد یا ضرر و زیانی را به اموال، منافع، منابع یا سلامت و امنیت عمومی و یا جمعی از مردم وارد نماید نظیر رشاء، ارتشا، اختلاس، تبانی، سوءاستفاده از مقام یا موقعیت اداری، سیاسی، امکانات یا اطلاعات، دریافت و پرداختهای غیرقانونی از منابع عمومی و انحراف از این منابع به سمت تخصیصهای غیرقانونی، جعل، تخریب یا اختفای اسناد و سوابق اداری و مالی.

سازمان های فعال در حوزه ی مطالعاتی و قانونی سلامت اداری و مبارزه با فساد:

❖ وزارت امور اقتصادی و دارایی

❖ سازمان بازرسی کل کشور

❖ دیوان محاسبات

❖ معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور

❖ وزارت اطلاعات

❖ بازرسی ویژه رئیس جمهور

❖ قوه قضائیه

❖ مجلس شورای اسلامی (و سازمان های زیر مجموعه مانند مرکز مطالعات مجلس)

❖ سمن ها و سایر سازمان های حوزه ی اجتماعی

❖ رسانه ها

سایر موارد برای بررسی در ضمیمه ارائه شده است.

۲-۲ مروری بر بررسی های انجام شده بر روی سلامت اداری و ابزار های موجود

در ماده ی ۲ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد اشخاص مشمول این قانون معرفی می شوند:

الف - افراد مذکور در مواد (۱) تا (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸

ب - واحدهای زیر نظر مقام رهبری اعم از نظامی و غیرنظامی و تولیت آستانهای مقدس با موافقت ایشان

ج - شوراهای اسلامی شهر و روستا و مؤسسات خصوصی حرفه‌ای عهده‌دار مأموریت عمومی

د - کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی موضوع این قانون

این قانون همچنین به نهاد های فعال در مبارزه با فساد وظایفی را محول کرده است. برای مثال، در قانون مذکور وظایفی به عهده دستگاه های اداری و اجرایی و نظارتی کشور گذاشته شده است. برابر ماده ۲۸ این قانون شورای دستگاه های نظارتی کشور موظف شده است، تا شاخص های اندازه گیری میزان سلامت اداری را تعیین و بر این اساس عملکرد آنان را ارزیابی و اعلام عمومی نماید. در این راستا، شورای دستگاه های نظارتی کشور در گزارش "شاخص های اندازه گیری میزان سلامت اداری" مطالعه ای را در این زمینه انجام داده است.

در این گزارش فهرست شاخص های نه گانه ارزیابی سلامت اداری ارائه شده است:

۱. قانون گرایی

۲. استقرار توسعه سامانه های الکترونیکی

۳. شفافیت

۴. نظارت و کنترل داخلی

۵. پاسخگویی

۶. انضباط اداری و مالی

۷. آموزش

۸. شایسته سالاری

۹. الگوی مصرف

این ابعاد هر کدام دارای شاخص های مشخصی هستند که در این گزارش به تفصیل به آنها اشاره شده است.

بعضی از مهمترین نهاد های فعال در مبارزه با فساد اداری عبارتند از نهادهای مسئول مبارزه با فساد در نظام

اداری، سازمان ها و نهادهای نظارتی، دستگاه های اجرایی، قویه قضائیه، نهاد های مدنی و رسانه ها.

فعالیت اقتصادی سالم، ایجاد اشتغال برای جوانان و سرمایه گذاری مطمئن در کشور به فضایی

نیازمند است که در آن سرمایه گذار، صنعت گر، عنصر فعال در کشاورزی، مبتکر علمی و

جوینده ی کار و همه ی قشرها از صحت و سلامت ارتباطات حکومتی و امانت و صداقت

متصدیان امور مالی و اقتصادی مطمئن بوده و احساس امنیت و آرامش کنند. اگر دست

مفسدان و سوء استفاده کنندگان از امکانات حکومتی قطع نشود و اگر امتیازطلبان و زیاده

خواهان پر مدعا و انحصار جو طرد نشوند سرمایه گذار و تولید کننده و اشتغال طلب همه

احساس ناامنی و نومییدی خواهند کرد و کسانی از آن به استفاده از راه های نامشروع و غیر

قانونی تشویق خواهند شد (بخشی از فرمان هشت ماده ای مقام معظم رهبری پیرامون مبارزه

با مفاسد اقتصادی).

اعتماد عمومی به توانایی مؤسسات برای مقابله با فساد کم است و کانال های گزارش دهی مبهم و غیرقابل اعتماد هستند . قوانینی که افشا کنندگان را محافظت کند به طرز مناسبی اجرا نمی شود و یا وجود ندارد . شهروندان اغلب از حقوق خود بی خبر هستند و یا نمی دانند که چگونه آن را به کارگیرند. موانع بسیاری وجود دارد که از صحبت کردن افراد جلوگیری میکند. به منظور توجه به این موانع و تشویق شهروندان به صحبت کردن و گزارش فساد، سازمان شفافیت بین المللی در ۶۲ کشور از سراسر جهان مراکز مشاوره ضد فساد را راه اندازی کرده است. این مراکز برای اولین بار 10 سال پیش در جنوب شرقی اروپا به صورت آزمایشی راه اندازی شد و توانست پشتیبانی مؤثری از شاهدان و قربانیان فساد انجام دهد. مبارزه با فساد نیاز به ابزار حقوقی دارد و این به معنی داشتن دانش و شیوه هایی برای رسیدگی به مشکل است . با توجه به اینکه مراکز مشاوره ضد فساد درک کاملی از بازیگران و نهادهای مسئول مبارزه با فساد و سلامت اداری دارند، توانسته اند به شهروندان در مسیر حرکتشان در پیچ وخم های اداری ارایه ی گزارش کمک کنند . آنها تبدیل به فعالان جامعه مدنی در مورد موضوعات ضد فساد شده اند. بیشتر شکایت هایی که این مراکز دریافت می کنند از شهروندانی میباشد که خواهان دریافت اطلاعات اساسی یا مشاوره در خصوص مسیر درست و موفقیت آمیز انجام یک عمل است . این مسایل گاهی به سادگی و با اطلاع رسانی به افراد درمورد روشهای مناسب اداری یا معرفی شماره نهاد های دولتی مرتبط حل میشود . برای اطلاع رسانی و توانمند سازی افراد، جزوات راهنما به صورتی گسترده تهیه و در دسترس عموم قرار داده شده است . به عنوان مثال در مجارستان وبسایتی ایجاد شده تا اطلاعات مفید را درباره مؤسسات دولتی دخیل در مبارزه با فساد اداری به مخاطبان ارایه دهد . هدف این پورتال تبدیل شدن به یک کتابخانه آنلاین

درباره ی مسایل و راه حل هایی درمورد موضوعات کلیدی مانند بهداشت و درمان، آموزش و پرورش و تجارت است. اگر بخواهیم تصویر درستی از اهداف بیان شده در این مراکز وابسته به سازمان شفافیت بین المللی ارایه دهیم، قرار دادن شهروندان در مسیری که در آن عدم آگاهی نسبت به مشکلات و آسیب ها تبدیل به شناسایی و تشخیص این مشکلات و آسیب ها میشود و آگاهی درمورد اینکه چه باید کرد و در نهایت ارایه راه حل و ایفای یک نقش فعالانه برای تغییر است. ایجاد چنین پلتفرم هایی می تواند به افزایش آگاهی نسبت به مسئله ی فساد کمک کند و زیرساخت های لازم را برای مشارکت مردمی در ریشه کن کردن فساد و رشوه بهبود فضای اداری و کسب و کار فراهم می کند.

مراکز مشاوره ای ضد فساد از طریق تعامل با افراد برای کمک به حل مشکلات و شکایت های آنان، ظرفیت پاسخگویی نهاد های مبارزه با فساد را نیز بالاتر میبرند. هدف این مراکز ایفای نقش به جای نهاد های رسمی مبارزه با فساد نیست؛ بلکه برعکس بر این اعتقاد هستند که تنها با تلاش های مشترک است که نتایج پایدار و بلندمدت حاصل میشود. در پایان باید گفت درحالیکه مراکز مشاوره ضد فساد در رفع هزاران مورد فساد کمک کرده اند، گاهی اوقات باوجود تلاش های انجام گرفته، نتایج آنها موفقیت آمیز نبوده است. حدود یک سوم از مواردی که در این مراکز مورد توجه قرار میگیرند با موفقیت حل میشوند. گاهی اوقات فقدان منابع، عدم صلاحیت قانونی مراکز برای ورود به برخی موارد، مشمول مرور زمان شدن موضوع و درنهایت فقدان شواهد برای اثبات یک مورد، باعث عدم موفقیت بوده است.

سامانه ی جایزه مدیریت سلامت اداری - در اسناد و سیاست های کلان نظام بطور مستقیم و غیر مستقیم

به موضوع سلامت اداری اشاره گردیده است همچنین نگاه به آمار منتشره در خصوص وضعیت مبارزه با مفاسد

اداری از دیدگاه سازمانهای بین المللی (هرچند مغرضانه) و از سوی دیگر توجه به اینکه مساله مبارزه با مفاسد

اداری در سازمان ها با نگاه و کشف جرم مورد بررسی قرار گرفته و عمدتاً تعامل سازنده ای فی مابین واحدهای

پیشگیری و مبارزه با فساد صورت نمی پذیرد و نیز خلاء نظام های ارزیابی اختیاری مرتبط با سلامت اداری در

انبوه جوایز و جشنواره ها، اهمیت وجود نظامی برای ارزیابی زیر ساخت های سلامت اداری را بیش از پیش

نمایان ساخت. به همین منظور جایزه مدیریت سلامت اداری بمنظور شناسایی و تقدیر از سازمان هایی که

درحوزه زیرساختی انگیزشی و توانمندسازی عملکرد مناسبی داشته اند در سال ۱۳۸۹ طراحی گردیده و تاکنون

چهار دوره از این نظام ارزیابی سالانه با اهداف سنجش توانمندی های موجود در سازمان جهت مدیریت سلامت

اداری ، سنجش نظام های انگیزشی موجود در سازمان جهت پرهیز از توسعه فساد اداری و سنجش نظام ها ،

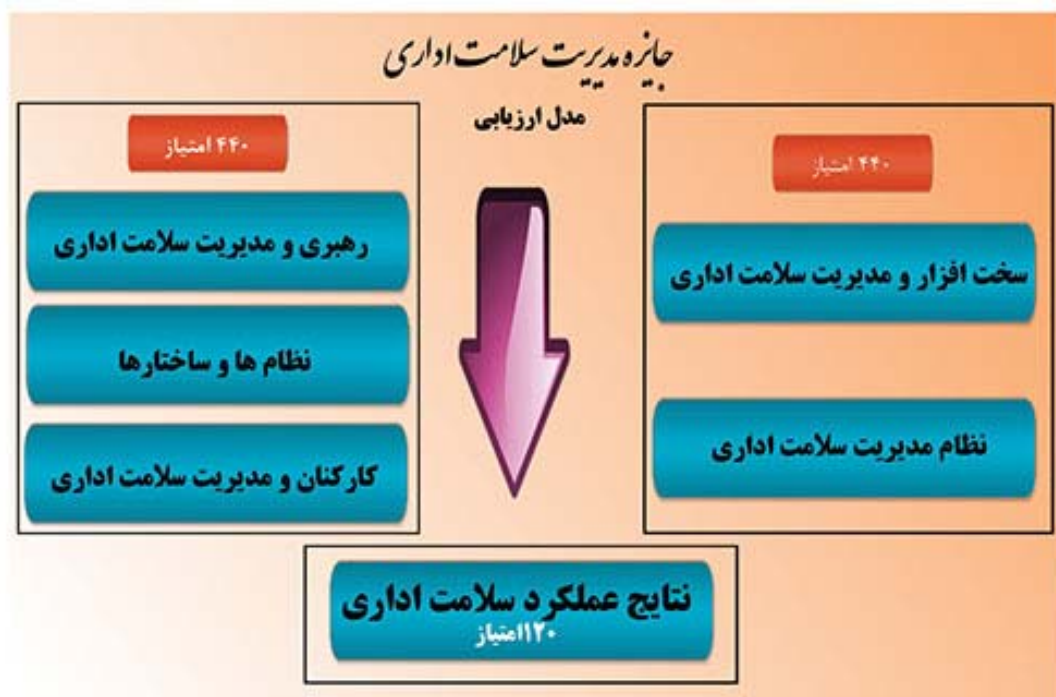
ساختارها و فرهنگ سازی مرتبط با سلامت اداری در شورای سیاستگذاری و راهبری اجرایی گردیده است.

جایزه مدیریت سلامت اداری بعنوان یک نظام ارزیابی اختیاری و بمنظور شناسایی و معرفی سازمانهای موفق در

حوزه ایجاد زیرساختهای لازم جهت پیاده سازی مدیریت سلامت اداری در سال ۱۳۸۹ بصورت غیردولتی

طراحی گردید. نخستین دوره این جایزه در سال ۱۳۹۰ اجرایی شد.

ارزیابی مدیریت سلامت اداری سازمان ها در شش محور مطابق مدل ترسیمی زیر و بر اساس چک لیست و مستندات در خواستی با حضور نماینده دبیرخانه سلامت اداری در محل سازمان اجرایی می گردد.

منبع: سامانه ی جایزه مدیریت سلامت اداری

ابلاغ قانون رسیدگی به اموال و دارایی های مسئولین از طرف رییس مجلس به رییس جمهور از آخرین تحولات در این حوزه محسوب می شود. سایر موارد برای بررسی در ضمیمه ارائه شده است.

۲-۳ دیدگاه ها نسبت به سلامت اداری و فساد در کشور

به طور خلاصه، با بررسی داستان^{۲۰} فساد در ایران به طور کلی سه دیدگاه نسبت به سلامت اداری و فساد به چشم می خورد. دیدگاه مغرضانه، دیدگاه منفی گرایانه و دیدگاه واقع بینانه. در دیدگاه اول، وضعیت نامناسب ایران در شاخص های بین المللی فساد را ناشی از تعصبات و تصمیمات صرفاً سیاسی می دانند. این دیدگاه از دو جهت دارای مشکل است. ابتدا، به روش ارزیابی فساد در اکثر شاخص های بین المللی بی توجه است که بعضاً از مردم و کارشناسان داخلی برای ارزیابی فساد استفاده می کند و یا از آمارهایی که خود کشور در اختیار سازمان ها و پایگاه های داده بین المللی قرار می دهند استفاده می کنند. دوم این که این دسته تحلیل ها از ایراد منطقی همبستگی-علیت رنج می برند. دیدگاه دوم، فساد را پدیده ای غیرقابل درمان در کشور های در حال توسعه از جمله ایران دانسته و تلاش ها برای بهبود فضای اداری را بدون تغییرات ردیکال غیر ممکن می داند. با بررسی تجربه ی کشور هایی که قبلاً از فساد فراوان رنج می بردند و در حال حاضر وضعیت مطلوبی دارند (برای مثال کره)، این دیدگاه نیز از پشتوانه ی قابل اطمینانی برخوردار نیست. دیدگاه واقع بینانه، مشکلات ناشی از فساد ساختاری و عملیاتی در نظام اداری را شناسایی کرده و با استفاده از برترین عملکرد ها، وضع و اعمال قوانین و مشارکت همگانی سعی در حل مشکلات ناشی از فساد و ریشه کنی عوامل آن دارد. این دیدگاه موضعی منطقی نسبت به فساد اتخاذ کرده و آن را مشکلی اساسی ولی قابل حل می داند و با استفاده از ایجاد حس تعلق سعی در جذب مشارکت کلیه ی نهاد ها و افراد جامعه برای ریشه کنی این معضل دارد. این دیدگاه، دیدگاه اتخاذ شده توسط عموم جامعه ی جهانی و کشور های عضو کنوانسیون های مبارزه با فساد است و اثربخشی

²⁰ Narrative

خود را در گذشته با اثبات رسانده است. با این حال، مبارزه با فساد و بهبود فضای اداری نیازمند پیگیری مداوم، به روز کردن قوانین و پایبندی بر حاکمیت قانون است. در بخش نهایی، به ارائه ی پیشنهادات اولیه برای مبارزه با فساد پرداخته می شود.

بخش سوم: جمع بندی و پیشنهادات

در این گزارش یک بررسی اجمالی بر وضعیت سلامت اداری و فساد صورت گرفت. در بخش اول، به بررسی گزارش ها، ابتکارات و شاخص های فساد و سلامت اداری در عرصه ی بین المللی پرداخته شده است. در بخش دوم، وضعیت سلامت اداری و فساد در ایران مورد بررسی قرار گرفته، ابزار ها و قوانین موجود معرفی شده و دیدگاه های مختلف بررسی شدند. در بخش سوم، به ارائه راهکارها و نتیجه گیری پرداخته شد. در بخش پایانی (ضمیمه) نیز منابع و ابزار های مفید برای مطالعات و ارجاعات آتی ارائه شده اند. بر اساس بررسی های انجام شده مجموعه ای از ده توصیه در این بخش ارائه می گردد.

۱. رشوه و فساد به عنوان مانعی برای فعالیت های کسب و کار منصفانه شناخته می شود و یکی از دلایل

اصلی عدم توازن درآمدی است. به همین دلیل و برای نشان دادن تعهد سیاسی برای کاهش رشوه و

فساد، کشورهای جهان اقداماتی را در قالب کنوانسیون نامه های مبارزه با فساد تنظیم کرده و در صورت

عدم کفایت قوانین موجود، قوانینی را برای اجرایی کردن آنها به تصویب می رسانند (LOUGHMAN,

et al., 2013). بررسی مروری بر روی قوانین مصوب کشورهای دنیا برای مبارزه با فساد و بهبود

سلامت اداری می تواند نقشی کلیدی در تدوین قوانین جدید و اصلاح قوانین موجود در ایران ایفا کند. به طور مثال، بررسی قانون فعالیت های مفسدانه ی خارجی در آمریکا^{۲۱}، قانون رشوه ی انگلستان و سایر قوانین مشابه.

۲. طراحی و توسعه ی شاخص های ارزیابی حاکمیت شرکتی، فساد و رشوه در بخش خصوصی و دولتی از الزامات شناسایی، اندازه گیری و کنترل عوامل فساد و تهدید کننده ی سلامت اداری است (قابل بررسی به عنوان طرحی مشترک بین اتاق و دولت از طریق شورای گفتگو).

۳. ارائه ی گزارش های مستقل سالانه (تهیه شده توسط موسسه ی تحقیقاتی و/یا با همکاری سازمان های مردم نهاد) از وضعیت فساد و سلامت اداری در بخش دولتی و خصوصی.

۴. هماهنگ کردن فعالیت های مبارزه با فساد و رشوه در بین سازمان های مربوط: از آنجا که تعداد سازمان های قابل توجهی در این زمینه فعالیت هایی را انجام داده اند ولی بدون هماهنگ کردن این تلاش ها هم در میان بخش دولتی و خصوصی به صورت جداگانه و هم در تقابل بخش دولتی، خصوصی و اجتماعی (بخش سوم)، منابع قابل توجهی صرف انجام کارهای موازی شده و بسیاری از مفسدان اقتصادی از این نا هماهنگی برای مقاصد خود استفاده می کنند (قابل بررسی به عنوان طرحی مشترک بین اتاق و دولت از طریق شورای گفتگو).

²¹ The Foreign Corrupt Practices Act of 1977 (FCPA)

۵. تدوین سیاست های مناسب و اسناد بالادستی دقیق در زمینه ی مبارزه با فساد و رشوه جزو اولویت

های تمامی کشور هاست (Karklins, 2002). با این حال، تلاش های صورت گرفته تا کنون بدون

ایجاد زیرساخت های مناسب به مرحله ی اجرا نخواهد رسید و یا اجرای آن اثر بخش نخواهد بود. یکی

از مهمترین زیرساخت ها پایگاه های داده منسجم و یکپارچه در سیستم های دولتی است که از سطح

حاکمیت فناوری اطلاعات مناسبی برخوردار باشد.

۶. این گزارش به بررسی اجمالی شاخص ها، استاندارد ها و بیانیه های مبارزه با فساد پرداخته است. در

صورتی که برای اتخاذ سیاست های دقیق نیاز به مطالعه ی عمیق و گسترده ی این منابع به همراه

قوانین ملی و بین المللی معتبر وجود دارد. از این جهت پیشنهاد می شود مطالعه ای جامع برای بررسی

دقیق تر بهترین سیاست ها و فعالیت ها در بهبود سلامت اداری و مبارزه با فساد صورت گیرد.

۷. ایجاد پلتفرم برای افزایش آگاهی نسبت به مسئله ی فساد و تسهیل مشارکت مردمی در ریشه کن

کردن فساد و رشوه و بهبود سلامت اداری. اتاق می تواند با مشارکت سایر سازمان ها اقدام به ایجاد

پلتفرمی با برنامه ای که کلیات آن در بخش ذیل ارائه شده است نماید.

جدول ۲ - پلتفرم گزارش فساد

ایجاد پلتفرم برای افزایش شفافیت، ترویج و حمایت از قانون سلامت اداری و جلوگیری از فساد	برنامه
تحکیم بنیان های حاکمیتی برای جلوگیری از فساد، نهادینه کردن اخلاق کسب و کار، افزایش کارایی و اثربخشی در سازمان ها. حمایت از اجرای قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد.	هدف اصلی
قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد برای اجرای موفق نیاز به مکانیسم های کنترلی مختلف دارد که یکی از مکانیسم های شناخته شده، پلتفرم گزارش فساد هستند. مرکز کسب و کار مسئولانه برای حمایت از اجرای قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد می تواند طرح را در بین شرکت های عضو در سراسر کشور اجرا کند.	توجیه
ایجاد گروهی تخصصی برای رسیدگی به تخلفات گزارش شده با همکاری با سازمان های مربوطه مانند سازمان مالیاتی، بازرسی کل کشور، سازمان محیط زیست، شهرداری و پلتفرم اینترنتی برای گزارش تخلفات اداری و فساد ایجاد می شود که دارای ویژگی های زیر است: (۱) حفظ هویت (فقط با نام کاربری شناسایی می شوند) (۲) ارائه ی مشوق هایی برای تشویق به گزارش تخلفات (که از طریق حساب بر خط آنها اهدا می شوند). (۳) تامین امنیت با هماهنگی با مقامات قضایی در صورت صحت ادعاها و ارجاع پرونده به دادگاه (۴) تدوین دستور العملی برای نحوه ی فعالیت و قدرت اجرایی شبکه .	اقدامات

	به طور خاص مرکز کسب و کار مسئولانه می تواند از تجربیات شبکه ی بین المللی جارچی ها در طراحی این شبکه استفاده کند.
دوره ی زمانی	دوره ی زمانی پیش بینی شده برای اجرای این طرح بین ۱۲ تا ۱۸ ماه می باشد.
ارزیابی تاثیرات	برای ارزیابی تاثیرات، میزان گزارشات ، میزان صحت ادعاها، میزان رسیدگی های انجام شده و میزان تخلفات کشف شده در بین سایر معیار ها از معیار های رایج سنجش تاثیر طرح می باشند.
واحد اجرا کننده	واحد اجرا کننده می تواند انجمن ملی اخلاق کسب و کار اتاق بازرگانی باشد. ارائه ی گزارشی از موارد بررسی شده و تخلفات کشف شده در پایان هر سال از اجرای طرح ارائه می گردد.

۸. استقرار نظام شایسته سالاری (در انتصاب ها و پرداخت حقوق و مزایای حقوقی)، آموزش و بهسازی

مستمر نیروی انسانی و توجه به مشارکت مردمی در مبارزه با فساد (روش پایین به بالا)

۹. در سالهای اخیر، تعداد قابل توجهی از مفسدین اقتصادی دستگیر و محاکمه شده اند و تعدادی زیادی

نیز بدون دریافت مجازات با سوء استفاده از موقعیت شغلی و یا لابی گری و کلاهبرداری خسارت های

جبران ناپذیری را به سیستم اقتصادی-اجتماعی ایران وارد کرده اند. این موضوع در کشور های دیگر

نیز البته با شدت و ضعف سابقه دارد. بررسی دقیق این پرونده های سنگین مفسدین اقتصادی و ریشه

یابی نحوه ی شکل گیری فساد می تواند به شناسایی مفسدین فعلی و مسدود کردن راه های فرار از

مجازات منجر شود.

۱۰. ایجاد فضای گفتگو بین بخش دولتی-خصوصی-اجتماعی جامعه ایران برای شناسایی معضلات و ریشه

های فساد و مبارزه ی برنامه ریزی شده و مدبرانه با فساد و رشوه در فضای اداری و سیاسی کشور.

منابع

References

- Bardhan, P., 1997. Corruption and development: A review of issues. *Journal of Economic Literature*, Volume 35, p. 1320–1346.
- Goudie, A. W. & Stasavage, D., 1998. A framework for the analysis of corruption. *Crime, Law & Social Change*, Volume 29, p. 113–159.
- Karklins, R., 2002. Typology of post-communist corruption. *Problems of Post-Communism*, 49(4), p. 22–32.
- LOUGHMAN, B., SIBERY, R. & ERNST & YOUNG LLP, 2013. *Bribery and Corruption*. New Jersey: Ernst & Young LLP.
- Myint, U., 2000. Corruption: Causes, consequences and cures. *Asia-Pacific Development Journal*, 7(2), p. 33–58.
- Rose-Ackerman, S. & Carrington, P., 2013. *Anti-Corruption Policy: Can International Actors Play a Constructive Role?*. North Carolina: Carolina Academic Press.
- Zhang, Y. & Lavena, C., 2015. *GOVERNMENT ANTI-CORRUPTION STRATEGIES: A Cross-Cultural Perspective*. Boca Raton: Taylor & Francis Group.

ضمیمه: منابع برای مطالعات آتی

الف) سازمان ها و گزارش ها

در این بخش مهمترین سازمان ها، شاخص ها و کنوانسیون ها که برخی از آنها به تفصیل در گزارش بررسی شدند به همراه آدرس آنها ارائه شده اند.

جدول الف - سازمان ها، شاخص ها و کنوانسیون ها

نام سازمان	لینک
سازمان شفافیت بین الملل	www.transparency.org
کنوانسیون بین آمریکایی مبارزه با فساد سازمان های کشورهای آمریکایی	www.oas.org
شاخص یکپارچگی جهانی	www.globalintegrity.org
شاخص پرداخت کننده ی رشوه	www.transparency.org/bpi2011
شاخص آزادی اقتصادی	www.heritage.org/index/ranking
پروژه ی عدالت جهانی	worldjusticeproject.org

www.giaccentre.org	مرکز جهانی مبارزه زیرساختی با فساد
www.government.defenceindex.org	شاخص ضد فساد صنایع دفاعی
www.sadc.int	پرتکل توسعه ی جوامع آفریقای جنوبی در مبارزه با فساد
www.bazresi.ir	سازمان بازرسی کل کشور- مرکز مطالعات و پژوهشهای سلامت اداری و مبارزه با فساد
www.salamatedari.ir	سامانه ی جایزه مدیریت سلامت اداری
-	Guidelines on Preventing and Combating Fraud and Corruption in Projects Financed by IBRD Loans and IDA Credits and Grants
lobbyfacts.eu	پایگاه لابی گری
www.oedc.org	Asia Development Bank/OECD Anti- Corruption Action Plan

ب) گزارش ها، مقالات و کتب:

گزارش ها:

Transparency International (2015), Lobbying in Europe, Transparency International, http://www.transparency.org/whatwedo/pub/lobbying_in_europe.
Transparency International (2013), Global Corruption Report: Education, Routledge: Oxon.

کتاب فارسی:

- ۱- فساد اداری (عوامل مؤثر و روش‌های مبارزه)، نادر حبیبی، انتشارات وثقی، ۱۳۷۵
- ۲- مجموعه مقالات نخستین همایش علمی و پژوهشی نظارت و بازرسی در کشور، انتشارات سازمان بازرسی کل کشور، ۱۳۷۶
- ۳- بررسی حقوقی و فقهی دو مسئله رشوه و احتکار، سید محمد اصغری، انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۷
- ۴- جرائم خاص کارکنان دولت، علی مهاجری، انتشارات کیهان، ۱۳۷۹
- ۵- سازمان و فعالیت‌های ضد فساد اداری هنگ‌کنگ، مالزی و سنگاپور، ابراهیم معدنچیان، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ۱۳۷۹
- ۶- شناخت نظام اداری و چگونگی تحول آن (مجموعه مقالات همایش توسعه نظام اداری خرداد ۱۳۷۸)، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۸۰
- ۷- فساد سیاسی، پل هیوود، مترجم محمد طاهری و میرقاسم بنی‌هاشمی، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۱
- ۸- کلاهبرداری، اختلاس و ارتشا در آرای دیوان عالی کشور، یدالله بازگیر، انتشارات دانش نگار، ۱۳۸۱
- ۹- جعل و تزویر در حقوق کیفری ایران، علیرضا مصلائی، انتشارات خط سوم، ۱۳۸۲

۱۰ - مجموعه قوانین و مقررات رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان دولت، علی اکبر ابن علی، انتشارات معین

اداره، ۱۳۸۲

۱۱ - جنایات سازمان یافته فراملی، صادق سلیمی، انتشارات تهران صدا، ۱۳۸۲

۱۲ - بررسی مسائل اجتماعی ایران (فساد اداری، اعتیاد و طلاق)، محمد حسین فرجاد، انتشارات اساطیر، ۱۳۸۲

۱۳ - مجموعه قوانین و مقررات سازمان بازرسی کل کشور، انتشارات سازمان بازرسی کل کشور، ۱۳۸۲

۱۴ - بررسی جرائم اختلاس و تصرف غیرقانونی در اموال دولت، عوض نورزاد، انتشارات آریان، ۱۳۸۳

۱۵ - فساد اداری، سید محمد عباس زادگان، انتشارات دفتر پژوهش های فرهنگی، ۱۳۸۳

۱۶ - زنده باد فساد! جامعه شناسی فساد در دولت های جهان سوم، علی ربیعی، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی، ۱۳۸۳

۱۷ - فساد مالی، حسن دادگر و غلامعلی معصومی نیا، انتشارات کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۳

۱۸ - چارچوب های حقوقی مقابله با فساد مالی، دبلیو. پاتی افوسو و دیگران، مترجم احمد رنجبر، انتشارات مرکز

پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۴

۱۹ - فساد و دولت، علت ها، پیامدها و اصلاح، سوزان رز آکرمن، ترجمه منوچهر صبوری، انتشارات پردیس دانش،

۱۳۸۵

۲۰- مجموعه مقالات سومین همایش نظارت و بازرسی- نظارت کارآمد، انتشارات سازمان بازرسی کل کشور،

۱۳۸۵

۲۱- سرطان اجتماعی فساد، فرامرز رفیع پور، انتشارات شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۶

۲۲- مبارزه با فساد از دیدگاه رهبری (مدظله العالی)، معاونت پژوهش مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی،

۱۳۸۶

۲۳- اقتصاد سیاسی فساد (کالبدشکافی مفاصد اقتصادی سیاستمداران)، آرویند. کی. جین، مترجم علی

بختیارزاده، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۶

۲۴- پولشویی و مؤسسات مالی، مینا جزایری، انتشارات موسسه عالی بانکداری ایران، ۱۳۸۷

۲۵- آسیب های اجتماعی و روند تحول آن در ایران (ج ۱)، مقالات اولین همایش ملی آسیب های اجتماعی در

ایران خرداد ۸۱)، انتشارات انجمن جامعه شناسان ایران، ۱۳۸۷

۲۶- مسائل و جرائم مالی-اقتصادی و سرقت (ج ۶)، مقالات اولین همایش ملی آسیب های اجتماعی در ایران

خرداد ۸۱)، انتشارات انجمن جامعه شناسان ایران، ۱۳۸۷

۲۷- توسعه و تضاد، فرامرز رفیع پور، انتشارات شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۷

۲۸- برنامه جهانی مبارزه با فساد، پیتز لانگست و دیگران، مترجم امیرحسین جلالی فراهانی و حمید بهره مند

بگ نظر، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷

۲۹- رهنمودهای تقنینی جهت اجرای کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد، دفتر مقابله با مواد مخدر و

جرم سازمان ملل متحد، حمید بهره مند بگ نظر، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷

۳۰- آن روی سکه: بریتانیا و فساد در آفریقا گروه احزاب یکپارچه پارلمان بریتانیا، حسن مرادی، انتشارات مرکز

پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷

۳۱- دولت، فساد و فرصت‌های اجتماعی، رابرت کاکس و دیگران، مترجم حسین راغفر، انتشارات نقش و نگار،

۱۳۸۸

۳۲- تب‌هکاران اقتصادی (فساد، خشونت و فقر ملت‌ها)، ریموند فیسمن و ادوارد میگل، مترجم فرخ قبادی،

انتشارات نگاه معاصر، ۱۳۸۸

۳۳- مقدمه‌ای بر سنجش فساد، مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران / محمد فاضلی، انتشارات مرکز پژوهش‌های

مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۸

۳۴- سیاست‌های ضد فساد در آسیا و اقیانوسیه، بانک توسعه آسیا، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای

اسلامی، ۱۳۸۹

۳۵- سلامت سازمانی (با تأکید بر سلامت مدارس)، علی یزدخواستی، محسن نیازی، انتشارات سخنوران، ۱۳۸۹

۳۶- انقلاب فرهنگی در نظام اداری، مهدی ناظمی اردکانی، انتشارات آوای نور، ۱۳۸۹

۳۷- سلامت اداری، معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور، انتشارات مرکز مدیریت دولتی

ریاست جمهوری، ۱۳۹۰

۳۸- تبیین سیاست‌های کلی نظام اداری کشور (مبانی نظری و الگوی عملی برای سیاست‌گذاری، هدف‌گذاری و

برنامه‌ریزی اجرایی)، سید احمد طباطبایی، انتشارات فرآزما پردازش، ۱۳۹۰

۳۹- پایه‌های تحول در نظام اداری، سید احمد طباطبایی، انتشارات فرآزما پردازش، ۱۳۹۰

۴۰- قوانین و مقررات تأمین سلامت اداری، یوسف رونق، انتشارات فرمنش، ۱۳۹۰

۴۱- راهبردهای مبارزه با فساد اداری، غلامرضا ذاکر صالحی، انتشارات جنگل، ۱۳۹۱

۴۲- نقش نظارت در ارتقای سلامت نظام اداری، اداره کل روابط عمومی و اطلاع رسانی کمیته امداد امام (ره)،

۱۳۹۱

۴۳- مبارزه با فساد اداری با رویکرد اسلامی، دکتر ابوطالب خدمتی، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۳

مقالات فارسی:

۱ - رویکردهای مختلف در مبارزه با فساد، سعید صفری و حمیدرضا نائبی، همایش علمی و پژوهشی نظارت و

بازرسی، ۱۳۸۰

۲ - استراتژی مبارزه با فساد: آیا فناوری اطلاعات فساد اداری را کاهش می دهد؟! حسن دانایی فرد، مدرس علوم

انسانی ویژه نامه مدیریت، دوره ۹، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۴

۳ - نگاهی به شاخصهای سنجش مبارزه با فساد، حسین قضاوی، مجله اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی،

دوره ۵، شماره ۵۱، ۱۳۸۴

۴ - فساد اقتصادی و چگونگی مبارزه با آن در فرایند توسعه اقتصادی، یوسف محنت فر، دانشگاه فردوسی مشهد،

دانشکده علوم اداری و اقتصادی همایش اقتصاد اسلامی و توسعه، ۱۳۸۷

۵ - آسیب شناسی روشهای مبارزه با فساد اداری در ایران، محمد خضری، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۱۱،

شماره ۴۲، زمستان ۱۳۸۷

۶ - بررسی عوامل مؤثر بر کاهش فساد اداری (مطالعه موردی در شهر تهران)، شمس السادات زاهدی

وسینامحمدنی و مهدی شهبازی، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، سال ۷، شماره ۲۰، پاییز و زمستان ۱۳۸۸

۷- سازوکارهای مبارزه با مفاسد اقتصادی در نظام حکومتی امام علی (ع)، سیدمحمد حسین سرکشیکیان،

نشریه کارآگاه دوره ۲، سال ۲، شماره ۷، تابستان ۱۳۸۸

۸- مؤلفه های تدوین استراتژی ملی مبارزه با فساد ج.ا.ا.، سیدمهدی الوانی و سعید زرنندی و ابوذرعرب سرخی،

نشریه مدیریت دولتی، دوره ۲، شماره ۴، بهار و تابستان ۱۳۸۹

۹- فساد اداری و تأثیر آن بر توسعه: علل، پیامدها و راهکارهای برون رفت، عبدالرحمن افضلی، مجله حقوقی بین

المللی، نشریه مرکز امور حقوقی بین المللی ریاست جمهوری، شماره ۴۵، سال ۱۳۹۰

۱۰- سنجش فساد اداری، درآمدی بر تبیین الزامات روش شناختی طراحی شاخص ملی، عبدالله توکلی، فصلنامه

روش شناسی علوم انسانی، سال ۱۷، شماره ۶۹، زمستان ۱۳۹۰

۱۱- نقش فرهنگ سازمانی در پیشگیری از بروز فساد اداری، علی ربیعی وهاجر آصف، مجله مدیریت دولتی

دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، دوره ۴، شماره ۱۰، تابستان ۱۳۹۱

۱۲- راهکارهای مبارزه با فساد اداری بر اساس ارزش های اسلامی، علی حسنی و عبدالحمید شمس، اسلام و

پژوهش های مدیریتی، سال ۲، شماره ۱، پاییز . زمستان ۱۳۹۱

۱۳- بررسی فساد اقتصادی و راه های مبارزه با آن، نرگس رحیمیان، مجله اقتصادی وزارت امور اقتصادی و

دارایی، دوره ۱۴، شماره ۹ و ۱۰، ۱۳۹۳

۱۵- فساد اداری علل و راهکارهای مبارزه با آن، محمد ابراهیم کاظمی، اداره کل زندانهای گیلان

۱۶- مقایسه ادراکات، تجربیات و نگرش های کارکنان زن و مرد نسبت به فساد اداری، داوود حسینی هاشم زاده و

لیلی حبیبی، فصلنامه مطالعه رفتار سازمانی، سال اول، شماره ۳، زمستان ۱۳۹۱

۱۷- فرهنگ اقتصاد (گفتاری از دکتر عادل پیغامی پیرامون ارتباط فرهنگ و اقتصاد)، جزوه مطالعاتی قرارگاه

شهید باقری بسیج دانشجویی، شماره ۴

۱۸- راهبردهای ارتقای سلامت اداری درسیره امام علی (ع)، رضا ابروش، فصلنامه نظارت بازرسی، سال ۸،

شماره ۲۸

